

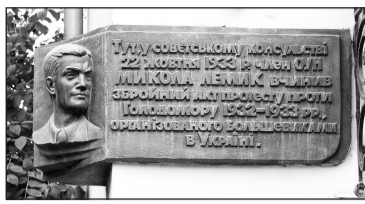

Січню, січися — воїне, до печі горнися

Щоб зігріти захисників, полтавські волонтери виготовляють «буржуйки» для фронту

» стор. 7

Помста за голодну смерть мільйонів

Микола Лемик знався з Романом Шухевичем та Степаном Бандерою, а на його весільних обручках викарбували день смерті Євгена Коновальця

» стор. 12—13

Із вірою та оптимізмом

Наша тенісистка Еліна Світоліна здобула на Відкритій першості Австралії ювілейну перемогу

» стор. 15

Україна молода

Середа, 22 січня 2025 року

№3 (6019)

Учорашні курси НБУ:
1 \$ = 41,298 грн
1 € = 43,994 грн

Українці, ви просто КОСМОС

Проекти школярів та студентів отримали міжнародне визнання

» стор. 3

Українська молодь своїми розробками вразила НАСА.

■ ЗАКОНОТВОРЧИСТЬ

Послати посилку далеко-далеко

Два законопроекти, які передбачають оподаткування податком на додану вартість та митом поштових відправлень в Україну, внесено у Верховну Раду

Наталія НАПАДОВСЬКА

За словами голови комітету Верховної Ради з питань фінансів, податкової та митної політики Данила Гетманцева, що подав на реєстрацію законопроекти, тексти цих документів про внесення змін до Митного та Податкового кодексів розроблені українськими бізнес-асоціаціями. Вони передбачають оподаткування ПДВ 20% усіх посилок із-за кордону незалежно від вартості, а ввізне мито 10% з них буде стягуватися тільки у разі, якщо вартість товарів перевищує 150 євро. Не оподатковуватимуть ПДВ лише посилки з товарами на суму до 45 євро за умови, що їх надсилатимуть фізичні особи без будь-якої оплати та без комерційної мети. Відсутність цього сьогодні, як пояснюють в асоціаціях, — це недоотримані держбюджетом у 2024 році 11,8 млрд грн. Пан Гетманцев визнає: для держави нова фіскальна ініціатива — скасування ліміту для посилок — не є аж такою суттєвою. Тоді як для бізнесу це питання принципове. Юрій Гайдай, старший економіст Центру економічної стратегії, додає: «Безмитне ввезення товарів із закордонних майданчиків — це просто пільги для іноземного бізнесу. У випадку AliExpress та Temu це ще й пільги, які збільшують прибуток компаній, що працюють на стратегічного союзника росії».

Частка товарів з Китаю у структурі продажів через електронні платформи (за кількістю) зросла з 32,5% у 2022 році до 62,2% у 2024-му. Це означає, що українці (свідомо чи ні) підтримують китайського виробника та економіку цієї країни. Агресивна експансія продажів товарів на глобальних маркетплейсах Temu, AliExpress тощо «не перетинається» з існуючими податковими та митними системами, які формувалися у зовсім інший час. Інтернет-торгівля та електронна комерція перебувають у тіні, в межах 150 євро завозять майже все. Асоціації синхронно посилаються на один факт: серед 100 найбільших отримувачів міжнародних поштових відправлень маємо 81 фізичну особу, які сумарно отримали за 9 місяців 2024 року 18 тисяч 765 посилок, або в середньому 232 посилки на кожного. Жодна з них не перевищила вартість у 150 євро, відповідно позбавлені від сплати ПДВ.

Посилка щодня — це не життєва необхідність, це схема. Товар потім перепродається на внутрішньому ринку, часто онлайн, зокрема через телеграм-канали, також без сплати ПДВ, бо продавці можуть або бути незареєстрованими підприємцями, або використовують спрощену систему оподаткування. По мірі зростання кількості покупок на глобальних платформах зменшуються виробництво й реалізація вітчизняних товарів. Бо українські підприємці працюють без преференцій, під ракетними обстрілами та сплачують податки. «Ми не можемо ставити наш рійтел у програшне конкурентне становище порівняно з китайськими чи європейськими майданчиками. Будуть

рівні податки — нехай конкурують», — стверджують експерти. Активним лобістом китайських товарів повсякденного вжитку. Звісно, середньозважено імпорт стане дорожчим, тому що кінцева ціна завезеного товару включатиме ПДВ. Тож залісні аргументи макроекономічної логіки викличуть роздратування в пересічного громадянина. Проти фіскальних новацій — Нова пошта та Укрпошта. Чи не вперше два конкуренти стали союзниками в лобюванні збереження оподаткування посилок, бо вони на цьому заробляють.

«Заважати людям обмінюватися дешевими товарами — це значить заважати їм діставати себе з бідності. Що дешевше людям обходиться ввіз іноземних товарів, то більше власних проблем вони розв'язують у нашій без того нелегкій часі», — вважає співзасновник Нової пошти Володимир Поперешнюк. «Я завжди за креативні, високотехнологічні заходи, — додає керівник Укрпошти Ігор Смілянський, — Тому поки наша позиція — по comments, але суто інтуїтивно є враження, що значні обсяги сірого імпорту треба шукати в іншому місці. Тисячі «лівих» айфонів точно не заїхали через посилки».

В цих словах є сенс. Макс Нефьодов, ексголова Державної митної служби, досить відвертий: «Масштабні схеми, коли сірі і чорні оператори ввозять фури типу «посилки» на якихось людей, що, по факту, є великою товарною партією... Це зараз, мабуть, кришеться різними перевертнями в погонах». Зрозуміло, що ніякі зміни лімітів не можуть вплинути напряму на цей процес. «Корінь проблеми — в небажанні правоохоронних органів боротися з очевидними схемами плюс деякі законодавчі прогалини (не факт, що їх можна легко виправити), які дозволяють зробити поштову схему привабливою. Наприклад, якщо такі знаходять порушення, то оператор каже: «Відправник нас підставив — повертаємо йому цей незадекларований айфон назад за кордон як помилково відправлений», — додає Нефьодов.

Завважу, що жодна країна поки не знайшла, як повністю вирішити проблему транскордонних поштових перевезень. Великі країни реалізують два інструменти — або робота з продавцями, або відкриття складів, завезення й оформлення товару державою, а потім офіційний його продаж. А ще є механізм, коли продавці з-за кордону самі нараховують податки мита тієї країни, куди вони відправляють. Сьогодні в ЄС сплата ПДВ здійснюється з усіх посилок, що надходять із третіх країн (виняток — подарунки вартістю до 45 євро). Для цього ЄС у 2021 році запустив Єдине вікно для імпорту — Import One Stop Shop (IOSS). Цей механізм є набагато простішим в адмініструванні, ніж сплата ПДВ при розмитненні товару під час перетину кордону. Маркетплейси поза ЄС реєструються у ньому і самі нараховують та сплачують ПДВ, крім того, всі глобальні ринкові платформи мають юрособи в ЄС і сплачують там усі податки з продажу. Україна не зможе вступити до ЄС, не імплементувавши зазначені вище правила оподаткування. Данило Гетманцев анонсував: ПДВ зможуть сплачувати маркетплейси. Але, щоб таку можливість запровадити, потрібно декілька років перемовин з Amazon, AliExpress, Temu, E-bee, а це інтеграція софту й опрацювання гарантій оплати і багато чого іншого.

Крім того, є чимало питань щодо поштових перевезень, наприклад, ті ж тактичні товари для військових, аналогів яким в Україні часто не знайти, запчастини для надважливих для війська дронів, засобів радіоелектронної боротьби та розвідки. Для бізнесу БПЛА, РЕБи, РЕРи та комплектуючі до них звільнені від оподаткування і мита. Проте не для фізосіб, які часто донатять на ЗСУ вже безпосередньо деталі, закупаючи їх власним коштом чи за рахунок зборів. Умовно, замовлення на AliExpress комплектуючих на \$100 з урахуванням мита на ПДВ дасть здорожчання на \$32. Розрахунки на те, що вітчизняні виробники швидко зможуть налагодити виробництво товарів, які зараз закуповують за кордоном, ніхто навіть не намагається зробити. Але й контраргументів щодо застосування ПДВ і мита — десятки. ■

■ НА ФРОНТІ

«Лютий» приліт

Україна продовжує обстрілювати нафтопереробні та військові підприємства росії, а окупанти нищать міста на Донеччині

Лариса САЛІМОНОВИЧ

У ніч на 21 січня українські безпілотники атакували авіазавод у Смоленську. Місцевий губернатор підтвердив факт прильоту дронів, традиційно запевнивши, що їхній «Панцир» спрацював бездоганно і вчасно. Втім відеоролики, що з'явилися в мережі, м'яко кажучи, ставлять під сумнів офіційну версію. Над підприємством таки здійнялося потужне полум'я, а заодно спалахнули будинки, на дахи яких упали уламки після роботи ППО.

Як стало відомо, це підприємство перебуває під санкціями Заходу через виробництво ракет Х-59 і входить до корпорації «Тактичне ракетне озброєння». Тут також займаються ремонтом і технічним обслуговуванням літаків. Під удари потрапила і місцева телевізійка, яка постійно транслює кремлівську пропаганду.

А в ніч на 20 січня наші безпілотники накрили промисловий квартал у Казані, де розташовано одразу три підприємства авіагалузії. Йдеться про вертолітний завод, підприємство з виробництва авіадвигунів та авіазавод імені Горбунова, що випускає стратегічні бомбардувальники Ту-160. За попередніми даними, атаку здійснили далекобійні дрони зразка «Лютий», що мають потужну бойову частину. Місцеві паліки повідомили про яскраві спалахи в небі.

ЗСУ мають успіхи й на Курщині. Як повідомили у телеграм-каналі бійці 47-ї механізованої бригади «Магура», наші військові успішно відбили масштабний наступ рашистів завдяки скоординованим діям піхотинців, артилерії, розвідки, операторів FPV-дронів, а також пілотів механізованих батальйонів. У підсумку кремлівські найманці втратили 3 танки вартістю понад 6 мільйонів доларів та 7 бойових машин піхоти загальною вартістю понад 7 мільйонів доларів. Серед втраченої живої сили противника — 35 загиблих та 62 поранені.

На Донеччині кацапи продовжують «звільняти» Часів Яр від усього, що можна назвати містом. Наразі там тривають бої за два з чотирьох кварталів багатопверхівок у західній частині цього населеного пункту. Ворог захопив залізницю, а бої за стадіон та прилеглу територію тривають. «По суті, зараз ведеться боротьба за те, що ще можна назвати будівлями, — повідомив у своєму телеграм-каналі військовий журналіст Богдан Мирошников. — Все інше стерто. Цього міста більше не існує. Як і Торецька».

Тим часом Генштаб ЗСУ у своєму вечірньому зведенні за 20 січня повідомив, що на Краматорському напрямку Сили оборони відбивали дев'ять ворожих спроб просунутися уперед поблизу міста Часів Яр та в напрямку Ступочок. Бої тривають далі.

Дещо слав бойовий дух і в окупантів, які штурмують Покровськ. За словами речника оперативного-стратегічного угруповання «Хортиця» Віктора Трегубова, москалі скоротили кількість фронтальних атак на цьому напрямку через брак особового складу. Натомість вони намагаються обійти місто із заходу, перекидаючи свої підрозділи з інших ділянок фронту. Зокрема, 20 січня атакували позиції ЗСУ в районі Великої Новосілки, але безуспішно. ■

■ ВІДЗНАКИ

Українці, ви просто космос

Проекти школярів та студентів отримали міжнародне визнання

Олеся МАЗУРКОВА

Старшокласниці сколівської школи №2, що на Львівщині, вдруге здобули перемогу на всеукраїнському конкурсі шкільних космічних експериментів (SSEP) та високу оцінку Національного центру освіти й наук про Землю та космос зі США (NCSSES).

Американське журі обрало для космічних досліджень проект під назвою «Виготовлення поліуретанів з відновленої сировини для застосування як ізоляційних матеріалів у космонавтиці», над яким працюють 9-класниця Марія Поясник та 10-класниця Христина Яреминець.

Не залишилася без уваги і вчителька Лариса Романишин, яка за сумісництвом є науковою наставницею учениць: минулого року журі нагородило її національною премією Global Teacher Prize Ukraine 2024 у номінації «Вчитель хімії» та половиною мільйона гривень.

«Серед професійних досягнень учительки — перемога її команди в міжнародній програмі шкільних космічних експериментів. Невдовзі вони з учнями на запрошення NASA відвідають космічний центр у Флориді, де на власні очі побачать, як їхня мінілабораторія для дослідження мікрогравітації вирушить на Міжнародну космічну станцію», — зазначено в описі досягнень педагогині, за інформацією від ZAXID.NET.

Пані Романишин пояснила, в чому полягає роль їхнього цьогоорічного експерименту: «Поліуретани мають пінисту структуру, і їх можна

Сколівські переможниці.
Фото: zaxid.net.

використовувати як теплоізоляційний матеріал. Кожен космічний корабель, який летить на орбіту, несе на борту в обшивці кілька тонн поліуретану. Тому наш проект дуже зацікавив американців. А новизна його в тому, що він екологічний, виготовляється з відновленої сировини».

Поліуретан дійсно може послужити чудовим теплоізоляційним виробом, але його утилізація до цих пір була досить проблематичною. Тому робота сколівських школярок з розробки екологічного утеплювача несе в собі вели-

кий потенціал не лише для космічних подорожей, а й для довкілля.

Наприкінці 2025 року винахід запустять у космос, та перед цим його потрібно завершити: Лариса Романишин зауважила, що один з матеріалів для експерименту є досить коштовним — 20 г важливого реактиву коштує 730 доларів — а те, що було видано в політехніці, вже закінчилося. Тож наукова наставниця звертається до потенційних спонсорів, аби вони підтримали проект її учениць. ■

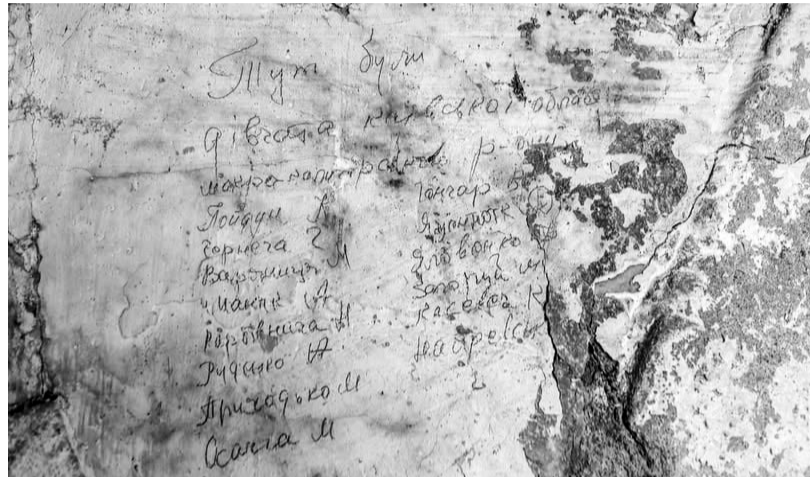
■ А ТИМ ЧАСОМ...

Щороку хакатон NASA Space Apps Challenge відзначає найкращі розробки 10 глобальними нагородами. Після оцінки тисячі проектів з-поміж 15 тисяч учасників з усього світу журі обрало переможцями саме українців! Проект команди NVS-knot з Національного авіаційного університету (Київ) використовує дані спостереження Землі для ухвалення рішень у сільському господарстві: він враховує прогнози погоди та інформацію про стан ґрунтів від супутників. За що й отримав відзнаку за найбільший потенціал покращення життя на Землі та у Всесвіті. Нагороду студентам вручатимуть у штаб-квартирі NASA.

■ ЩОБ ПАМ'ЯТАЛИ

Коли й стіни помагають

У німецькому бомбосховищі знайшли написи 14 остарбайтерок з Черкащини

Ці написи в німецькому бомбосховищі під час Другої світової війни залишили 14 дівчат з Черкащини.

Фото Amal Berlin Ukraine Амаль Берлін Україна.

Людмила НІКІТЕНКО

У Німеччині під час огляду старого бомбосховища ткацької фабрики у Грєфенбройху німецькі дослідники раптом натрапили на напис українською. Як повідомляє видання Amal Berlin Ukraine (Амаль Берлін Україна), на стіні понад 80 років зберігався перелік з 14 жіночих імен — як виявилось, мешканок сучасної Черкащини з села Мокра Калигірка Звенигородського району.

Пошуки інформації про цих остарбайтерок, яких нацисти у роки Другої світової війни примусово вивезли з України, привели до істориків з громадської організації «Після тиші» — її дослідники збирають онлайн-архів фотографій та історій життя українських остарбайтерів у нацистській Німеччині.

Як розповів «Суспільному» очільник цієї організації, історик Андрій Усач, з темою примусової праці тут працюють не перший рік. «Найскладніше було іден-

тифікувати людей. Бо там були тільки прізвища та ініціали», — наголошує пан Андрій. І додає, що дізналися про долю українок допомагали у сільському музеї Мокрої Калигірки.

За словами завідувачки музею Людмили Дідук, у Мокрій Калигірці кинули клич по всіх населених пунктах цієї громади. «Зараз триває пошук. Деякі імена вже відкриті, досліджені», — говорить пані Людмила, яка підняла архіви місцевої сільради за 1944—1946 роки та виписала імена тих, кого, ймовірно, вивезли на примусові роботи нацисти. Біографію інших жінок Людмила Дідук досліджуватиме вже разом з учнями. Для цього у школі, де навчаються діти з шести сіл, організували справжню експедицію. Школярі опитуватимуть старожилів, щоб урешті знайти інформацію про власниць прізвищ зі стіни німецького бункера.

Допоміг дослідникам і черкаський архів — там знайшли фільтраційні справи трьох дівчат. ■

■ ПРЕМ'ЄРА

«2000 метрів до Андріївки»

Новий фільм лауреата премії «Оскар» Мстислава Чернова покажуть на фестивалі незалежного кіно в США

Валентина САМЧЕНКО

У місті Парк-Сіті американського штату Юта в день відкриття кінофестивалю Sundance 23 січня відбудеться світова прем'єра другого повнометражного фільму українського режисера Мстислава Чернова «2000 метрів до Андріївки». Стрічку представить автор.

Sundance вважається головним фестивалем незалежного кіно у США та одним з найвпливовіших у світі. З нього почав у 2023 році свій шлях до «Оскара» дебютний фільм народженого в Харкові Мстислава Чернова — «20 днів у Маріуполі» про нищення російською армією приазовського міста з перших днів жорстокого повномасштабного збройного нападу РФ на всю територію України. Тоді отримали Приз глядачів.

Як і минулого разу, нова робота українського режисера в цьому фестивалі змагатиметь-

ся з іншими документальними стрічками з усього світу в номінації «Світове кіно. Конкурс документальних фільмів». «2000 метрів до Андріївки», як і дебютну стрічку, Мстислав Чернов створив разом із The Associated Press (AP) — незалежною глобальною новинною організацією, яка плекає стандарти журналістики з 1846 року, та Frontline — відомим довготривалим проектом документальних фільмів-розслідувань про найважливіші події і проблеми сучасності, що виходить на каналі PBS (США).

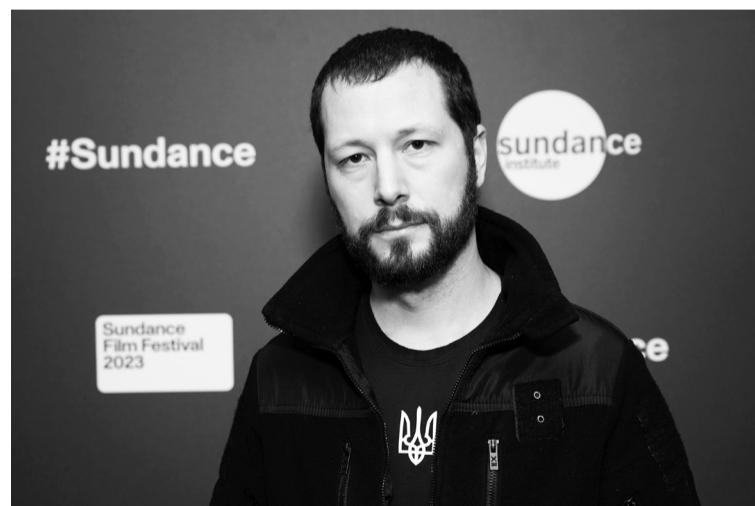
Друга стрічка українського режисера розповідає про звільнення у вересні 2023 року бійцями ЗСУ села Андріївки на Донеччині, неподалік Бахмута. В об'єктиві документалістів — легендарна Третя окрема штурмова бригада.

Камерами фіксували життя в окопах Мстислав Чернов та його колега-фотограф з Associated

Press Олександр Бабенко. Долучено кадри з GoPro українських військових та їхні роздуми. Загалом, задокументовано битву, яка стала одним із символів сучасної російсько-української війни та контрастну роботу 2023 року — найбільшою військовою операцією в Європі з часів Другої світової війни. Робота над картиною тривала майже 1,5 року.

«У час, коли вирішується доля та майбутнє України, для мене важливо показати перспективу солдатів. Тих, хто віддав своє життя, та тих, хто продовжує боротися», — прокоментував Мстислав Чернов. — Фільм створений для того, щоб помістити глядача просто на поле бою, поряд з військовими, щоб побачити й відчути їхній досвід і те, як це — бути там».

«Чернов створює неперевершений фільм про жахливу красу звільнення власного дому. Водночас він безкомпромісно показує марність і жах

Мстислав Чернов на Sundance.
Фото AP/Frontline, 2023 р.

війни як такої», — прокоментувала Кім Ютані, директорка програмування кінофестивалю Sundance.

Музику до фільму створив дворазовий лауреат премії «Греммі», композитор і музичний продюсер Сем Слейтер («Чорнобиль», «Джокер»). Продюсерки — Мішель Мізнер, яка займалася і монтажем, та Рейні Аронсон-Рат. Вони також отримали статуетки «Оскар» за «20 днів у Маріуполі». Рейні Аронсон-Рат каже, що друга робота Мстислава Чернова надасть глядачам уявлення про людсь-

ку ціну російсько-українського конфлікту.

«Попри те, що війна в Україні триває вже третій рік, Associated Press залишається непохитним у своїй місії забезпечувати важливу журналістику з місця подій, яка розкриває сувору реальність на місці», — каже старша віцепрезидентка та головна редакторка Associated Press Джулі Пейс. — Завдяки нашій постійній співпраці з Frontline ми можемо надати глядачам безкомпромісний погляд на цей триваючий конфлікт». ■

КОЛІЗІЇ

Зе-стратегія воєнних помилок

Слабкість випадкових державних менеджерів у континентальній війні проти ядерної держави

Тетяна ПАРХОМЧУК

З чим, окрім інавгурації президента США Дональда Трампа, почали ми новий рік? У 2023 році граблі, які неодноразово влада прив'язувала тоді до своїх ніг, боляче вдарили українців по голові в 2024 році й, схоже, битимуть і надалі в 2025-му. «Ви-явилось, що, поки ми воюємо з росією на фронті, наша влада побудувала росію в нас у тилу: ганебна мобілізація, тотальна корупція, наїзди правоохоронців на бізнес, знищена свобода слова, — усе це ознаки нашого сьогоденного життя, — заявив журналіст, офіцер ЗСУ Дмитро Гнап. — Путіну не треба нав'язувати «русскій мір» в Україні, бо він уже тут. Просто «русскій мір» сьогодні одягнутий у вишиванки та світшоти з тризубцями».

Точка неопори

Тож іще раз: президент та його оточення вперто шукали перемоги. У цих пошуках звільнили головнокомандувача ЗСУ Валерія Залужного і весь його Генштаб. Фундаментальна помилка. Але більшість повірила президенту, і він узяв на себе відповідальність за наступний розвиток подій.

Пізніше ми оцінили цей непродуманий крок Верховного головнокомандувача як стратегічну помилку. Вона запустила ланцюжок подій, які докорінно змінили політику управління війною.

Валерій Залужний та його команда виконували роль останньої системи стримування і противага команди Банкової.

Водночас президент Володимир Зеленський займався зовнішньою політикою підтримки України. Чи це його заслуга, чи ні, але було створено західну воєнну коаліцію союзників, «Рамштайн» на чолі з міністром оборони США, планувальні штаби й навчальні центри в країнах НАТО, де пройшли підготовку понад 100 тисяч українських солдатів та офіцерів.

Американський Конгрес і європейські союзники нарачували й вкладали кошти у війну проти росії та надавали гарантовану підтримку державному бюджету. При падінні національного ВВП у 28-30% у 2022 році ця підтримка нівелювала внутрішню економічну і соціальну кризу.

А НАТО поміняло свою стратегічну функцію. Провладні аналітики приписують цю заслугу Володимирі Зеленському. Мовляв, завдяки його безперервним штурмам Альянс провів блискавичну реінкарнацію та з напівсонного паперового тигра, політико-бюрократичного клубу він почав трансформуватись у центр воєнного планування, який усе більше втягується у війну в Україні.

Щоправда, ми бачимо, що цей процес пробудження досі йде повільно: недостатньо, слабо, озираючись на кремль і налякано нюхаючи повітря. І сьогодні вже не має значення, чи розумів Зеленський неможливість здатності НАТО з Байденом на включення на мінімальний рівні України в його структуру. Тобто хоча б надати запрошення.

Контрнаступ невдалої політики

Доки Валерій Залужний і його Генштаб стояли біля пульта планування та управління бойовими діями, за традицією певний час в Україні існували два лідери — президент і головком. Його рейтинг зрівнявся з рейтингом ЗСУ, а рівень довіри до глави держави не виходив за межі минулих виборчих цифр.

Однак, можливо, непередбачений контрнаступ 2023 року був політичним рішенням, тому й став воєнним провалом. Президента переконали, що це помилка Залужного і його генералів. Зручна позиція.

Екстолвом узяв на себе відповідальність. Виступив із новими стратегією і тактикою маневрової, високотехнологічної, віддаленої війни в умовах виснаження ворога. Але це було вже пізно.

Якесь невідоме нам оточення президента переконало останнього, що окопна війна, затишний глухий кут у ній є ледь не зрадою, бо Україна здатна завдати росії серйозної воєнної поразки.

І, неодноразово занурюваний у теплу ванну недостовірної інформації, президент Зеленський після звільнення Залуж-

ного знову вимагав наступати, наступати, наступати...

Також ми не виключаємо, що найефективніші менеджери президента і військово-політичні радники переконали його в необхідності управління війною з єдиного центру. З Банкової.

На той час усі інструменти управління війною — зброя, фінанси, переговори, контакти із західними політиками й військовими, фінансові потоки і ще сотні важливих і вкрай необхідних армії позицій — повністю контролював офіс президента. Або Міністерство оборони як своєрідна філія Банкової.

Президент України був переконаний, що російські збройні сили втратили наступальний потенціал і не здатні витримати контрударів ЗСУ, вишколених у НАТО з кращим озброєнням. Це була помилка людей, які надто стрімко стали політиками волею випадку і знеацька виявилися вмонтованими в континентальну війну з ядерною державою і бувалим російським авантюристом. А ще вони абсолютно не розуміють того, що найкращі інструктори Америки та Європи не мають досвіду такої страшної і важкої війни. Це був другий невдалий хід.

І третій, котрий уже неможливо виправити, — повне зосередження стратегії управління війни в політичному офісі президента. Людями, які одночасно стали своєрідними воєначальниками й виконують Стравку Верховного головнокомандувача для просування власних, часто ризикованих або й неправильних, рішень.

Водночас вони, по суті, монополізували зовнішньополітичну діяльність, суттєво усунувши МЗС від перетворення українського дипломатичного корпусу на воюючу проти росії дипломатію. З використанням

Неодноразово занурюваний своїм оточенням у теплу ванну недостовірної інформації, президент Зеленський був переконаний, що російські збройні сили втратили наступальний потенціал і не здатні витримати контрудари ЗСУ.

існуючих безпекових та інших механізмів політико-дипломатичної ізоляції росії. І це можна вважати повним провалом.

Також у цей політичний центр президента перетекли функції й можливості українського парламенту з монобільшістю. Замість створення єдиної антиросійської коаліції опору путіну з природними союзниками — проукраїнською опозицією — партія президента вступила у змову з антиукраїнською ОПЗЖ — залишками регіоналів, не афішуючи таку співпрацю, але зберігаючи потенціал «консерв» для наступних політичних процесів.

Ще гірше — серйозно були видозмінені функції уряду. Замість єдиної команди, яка бере на себе політичну відповідальність затвердженою парламентом Програмою, — уряд розшарувався на окремі фракції, котрі часто діють урозрив із викликами та загрозами.

Інформаційні бульбашки

Економіка, попри бравурні заяви, без переважних ін'єкцій союзників, які й підтримують досить помірне зростання ВВП, не в змозі забезпечити навіть мінімальні потреби війни й внутрішнього розвитку.

Хто за спиною Зеленського?

Через це понад сотню мільярдів гривень бюджетних витрат на закупівлю зброї та воєнного обладнання так і не було використано в цьому році або було розподілено на корупційні «премії» між чиновниками й особами, близькими до вищих політичних кіл.

Призначення головкомом генерала Олександра Сирського — несамостійного, без серйозного воєнного кабінету Генштабу — дозволяло ухвалювати будь-які політичні рішення і діяти з огляду на власний креатив та своєрідну логіку, швидше, як людей цивільних, аніж воєнних.

Усе це супроводжувалося інформаційною підтримкою неминучої перемоги, розповідями про грандіозне виготовлення власних балістичних ракет, нових високотехнологічних і далекобійних видів безпілотників, власних ОТРК, РСЗВ і САУ. Одночасно президент скаржився, що з 10 бригад, підготовлених на фронт, лише 2 були озброєні союзниками.

Втрата Авдіївки не змусила Верховного головнокомандувача переглянути стратегію війни з путіним, війська якого суттєво змінили стратегію прорізання української оборони й тактику виснаження ЗСУ на 5-7 напрямках.

Курськ як короткострокова перемога

У другій половині 2024 року президент Зеленський став менше говорити про контрнаступ і воєнну перемогу над росією. Проте продовжував ухвалювати рішення в цьому напрямку.

Непроста і важка проблема — Курська операція. Ми несемо там значні втрати, відтягуємо від захисту споконвічно українських земель значні воєнні ресурси, не забезпечуємо захист, наприклад, Сумської області й ніяк не впливаємо курською операцією на наступ росії на сході України. А вони дедалі розширюються.

Ця операція спонукала путіна створити 50-60-тисячне воєнне угруповання, залучити 12 тисяч північнокорейських військових. І тепер це все рухається до кордонів України.

Так, Курське вторгнення ЗСУ завдало удару по амбіціях путіна, показало слабкість воєнної машини росії й певний час гартувало патріотичну свідомість воєнних і цивільних. Чи варті ті короткі емоції того стану, який є зараз, питання риторичне?

Зараз ЗСУ під тиском переважаючих сил противника, який використовує вели-

ку кількість артилерії, авіації та дронів, уже понад місяць відкочується назад. Втративши 40% захопленої території. І здавалося, що зміна ситуації на свою користь — під питанням.

Стратегія пасивної оборони й слабкі спроби стабілізувати лінію Курського фронту фактично перетворювали сценарій воєнних дій на глухий кут для головнокомандувача Сирського. Чи офісу президента, який, найшвидше, і був головним ініціатором та розробником плану нападу на путіна і його території.

Військові експерти вважають, що залишити такий розвиток подій, у політичному воєнному плані, було б небезпечно.

Було тільки два варіанти: відступити на лінію кордону і там глибоко заритися у фортифікації, цілком замінувавши 2-3 км території росії. Розуміючи, що створене путіним курське угруповання, яке вже загартувалося в боях із ЗСУ, може стати серйозною воєнною загрозою для прориву на Сумщину — Харківщину. Невідомо, чи були плани в ОП-Головнокомандувача завдати воєнної поразки путіну в Курській області, для якої ледве знаходиться надто мало аргументів.

Недодготовка непередбачених

Щодо всього фронту, то треба зрозуміти, що через безпілотники й супутники фронт абсолютно прозорий. Натомість, як виявляється, президент, головком і «дружно призначений» міністр оборони замовили в НАТО 14 нових бригад. Мовляв, Україна надає людей, а союзники їх озброюють до зубів.

Вартість однієї бригади — близько 1 млрд євро. 80% вартості — танки, бронетехніка й артилерія партнерів. Французи та Польща погодились. Інші — відмовились.

Водночас президент Франції Макрон з вересня по жовтень 2024 року, як йому дозволили обставини, озброїв українських бійців для фронту.

Тривалий час нам розповідали про неймовірний успіх. Результат виявився жахливим. Ще до Франції з бригади втекло 935 нібито добровольців. Уже у Франції — це 50. «Анну Київську» практично без дронів і навчених операторів одразу кинули в м'ясорубку під Покровськ.

Ми неодноразово запитували, чи є стратегія ведення війни у нашого Верховного головнокомандувача і Генштабу. На «Рамштайні» він її виклав несподівано: «Я роблю все можливе, щоб цього року ця війна гідно могла завершитися для України й усієї Європи. І я знаю, що я можу розраховувати на вашу підтримку».

Однак чи є об'єктивні шанси закінчити війну вже в цьому році і яким чином, коли, окрім популістичної бульбашки Трампа, жодних серйозних дискусій, обговорень умов завершення війни в Україні у публічному просторі немає? ■

МЕТОДИКА РАШИЗМУ

Цинізм на прапорі тиранії

У лютому росія хоче провести телемарафон зі США, Англією та Францією

Олександр МИХАЙЛЮТА, лауреат мистецької премії «Київ»

«Але дозволяйте мені просто сказати, що однією з найганебніших сторінок в американській історії є відмова надати українцям зброю для самозахисту, в той час як Владімір Путін розриває їхню країну... Таке трапилося вперше з часів Другої світової війни. Українці не просили Америку ввести війська, вони лише просили зброю, щоб захистити себе, їх убиває Владімір Путін і його маріонетки, це ганебно».

Сенатор Джон МАККЕЙН (США, червень 2015 р.)

Коли фашизм приписують путінському режиму, для широкого загалу це є ілюстрацією того, що відбувається в росії та на захоплених нею українських територіях. Це порівняння виправдане, оскільки існують численні паралелі між внутрішньо- та зовнішньополітичною риторикою і діями путінської росії з одного боку та Італії Муссоліні, а також гітлерівської Німеччини — з іншого.

Так сказав публічно Андреас Умланд, німецький політолог, аналітик Стокгольмського центру східноєвропейських досліджень 2024 року. А на лютий 2025 року Москва запланувала масштабну пропагандистську акцію — так званий міжнародний телемарафон (росія, Франція, Велика Британія, США), під час якого куплені Кремлем учасники спробують переконати світ, що в Україні панує фашизм, а нібито ущерблена росія змушена проти цього захищатися (то хто на кого напав у 2022 році?) та обстрілювати мирні міста і села суверенної держави балістичними і крилатими ракетами та керованими авіабомбами... Такого цинізму не було навіть у часи Гітлера... І це засвідчує, що Москва вірного послідовника Сталіна у гбридній війні проти всього цивілізованого світу веде потужну діяльність на інформаційному фронті для залучення до свого кола якнайбільше простодушних і довірливих громадян Європи. На жаль, багато лідерів Європи зайняли вишукану позицію тоді, коли «різник» путін, за визначенням президента США Байдена, веде наступальні дії.

Бізнес на крові

Російський поет-комуніст початку ХХ століття Володимир Маяковський написав геніальні рядки: «Когда мы говорим «партия», подразумеваем «Ленин», когда говорим «Ленин» — подразумеваем «партия»!». Коли ми зараз говоримо «фашизм», завдяки семітській пропаганді розуміємо «Гітлер»; коли говоримо «Сталін», розуміємо радянський фашизм; коли говоримо «путін», розуміємо російський фашизм і його проекти «Русская весна» і «Русский мир» із поневолення сучасної України. А разом це міжнародний фашизм. Його лелють, як і Гітлера, товстосуми з різних куточків планети, хто прагне збути вироблену зброю, підливає олії у вогнище ненависті між сусідніми народами, щоб потім інвестувати у відбудову зруйнованих територій, і взагалі прагне владарювати світом. Такий собі прагматичний бізнес на крові.

Його мета — знищити якомога більше людей, творчих, інтелектуальних, моральних, без чого неможливе їхнє світове панування. Ідея світового панування — від диявола. Одним із таких дияволів в історії радянського союзу, де довелось перебувати й Україні, був Йосиф Джугашвілі-Сталін (партійна кличка «Коба»), котрий учинив три Голодомори (1921—1922, 1932—1933, 1947—1948 р.) на благодатній українській землі, аби винищити до ноги український народ. Адже він як двічічник духовної семінарії, котрий, переживаючи комплекс власної неповноцінності, прагнув довести свою значимість і для своєї семінарії, і для навколишнього світу, заповзввся з маніакальною послідовністю втілювати припис Біблії «Як поводитися з поганями».

Чому — стосовно українців? Загадка. Можливо, тому, що потерпав від особистої меншовартісності перед тодішніми лідерами України — Михайлом Грушевським, Симоном Петлюрою, Володимиром Винниченком, Нестором Махном... Так само, як майже через сто років потерпав від цього самого комплексу підполковник КДБ СРСР Владімір путін перед політичними лідерами України ХХ століття В'ячеславом Чорноволом і Миколою Руденком, моральними авторитетами Олегом Гончаром і Ліною Костенко, президентом Ющенком, Майданом-2004 і Революцією гідності 2014-го...

Звісно, гібридна війна росії проти України на Донбасі, яка розпочалася 2014-го і триває донині, спонукає до аналогічних порівнянь. Історики згадують Другу світову та аналізують протистояння СРСР з фашистською Німеччиною, в якій ї досі вистачає білих плям. Україна тоді опинилася на дорозі німецького агресора і проявила себе якнайактивніше. Прикро, що теперішній лідер росії Владімір путін зневажливо відгукнувся про наших героїв-визволителів (прикиньте, третина з понад 11 тисяч Героїв Радянського Союзу — українці), мовляв, Гітлера вони здолали б і без України (тут слід зазначити, що офіцер КДБ путін у часі СРСР «контролював» Німецьку Демократичну Республіку, де передостанній канцлер ФРН Ангела Меркель здійснила комсомольську, по-нашому, кар'єру).

Але така зневага до українців культивувався в свідомості росіян давно. Системно. З далекосяжною метою. Вже понад двадцять років у російських ЗМІ (до речі, вони належать тамтешнім олігархам різного окрасу) українців постійно називають бандерівцями, нацистами, фашистами... Дятел робить свою справу. При цьому варто нагадати рядки зі спогадів нашого видатного письменника, Героя України і ветерана Другої світової Миколи Руденка. Це дисидент, який розвінчав «учення лондонського єврея Карла Маркса», а на той час в СРСР була догма Леніна-Бланка: «Учення Маркса всесильно, потому что оно верно». Засновник Української Гельсінської спілки Микола Руденко був засуджений у 1977 році до семи років радянських таборів і п'яти років заслання, в часи Горбачова вийшов на волю і мав офіційний прийом президента США Рональда Рейгана.

Тож — про лауреата Ленінської премії Олександра Твардовського, з яким він познайомився на фронті в 1943-му: «Поэма «Василий Теркин» позволяла участникам военных подий поглянути на себе очима історії. Та й сам поет у ці хвилини не був для нас звичайною землею людиною: він був уособленням духу народного чи, може, навіть світової душі, де міститься все найвище, що створив людський геній. Та як же я був потім розчарований тим Твардовським, з яким опинився віч-на-віч у затишному кабінеті офіцерської ідальні. Захмелівши, Твардовський почав лаяти українців за те, що вони нібито виявилися зрадниками у Вітчизняній війні. Мені не хочеться деталізувати цю розмову, бо вона залишила в моїй душі велику гіркоту...».

Либонь, вихований на творчості твардовських, президент росії путін узимку 2014-го обізвав учасників Революції гідності, які повстали проти кримінального режиму Януковича, також зрадниками, а новообрану владу — «фашистською хунтою» і пошле на нашу землю убивць і терористів.

Отже, росія послідовна в своїх імперських домаганнях, а її зовнішня політика є складовою таємних сил міжнародного фашизму ХХІ століття, котрі претендують, як Гітлер у ХХ столітті, на світове панування. Україна ж, яка має третій у світі запас біоресурсів (оцінюється в сім трильйонів доларів США, за свідченням колишнього міністра екології України, доктора економічних наук, професо-

Молотов — як і Сталін, також був спільником Гітлера.

ра Василя Шевчука) приваблює як спустошений Захід, так і багату на ресурси росію. А ще більше — бізнес США, який собі на умі.

Тут слід зробити ремарку: комуністична пропаганда в СРСР винайшла такий підступний і «довгограючий» прийом, як підміна понять. Скажімо, з відстані часу зрозуміло, що вся таємна армія НКВС-МГБ-КДБ, по суті, воювала проти звичайних громадян цього СРСР, була їм ворогом. Але ідеологи вміло застосували ярлик «ворог народу», запозичений з однойменної драми норвезького письменника ХІХ століття Генріка Ібсена, для шельмування чесних і порядних людей, шанованих у масах науковців, лікарів, керівників, представників творчої еліти... Так само Сталін полюбував клеїти прізвиська «японський фашист», «румунський фашист», «югославський фашист» усім, кого хворобливий розум призначав для розправи, хоча за сутністю сам «вождь народів» і був фашистом. А ще — спільником самого Гітлера, про що свідчать тісні контакти кремля і рейхсканцелярії упритул до 22 червня 1941 року.

А чого вартий спільний військовий парад у Бресті 1939 року з нагоди розподілу Польщі між СРСР та Німеччиною (приймали парад випускник Академії Генштабу РСЧА Гейнц Гудеріан та комбриг Семен Кривошеїн) або ешелони зерна до Німеччини з радянського союзу на світанку того дня, коли люфтваффе вже сипали бомби на Київ...

Увесь світ знає, що український режисер Олександр Довженко входить у число найвідоміших діячів кіно ХХ століття, а його фільм «Земля» — у списку найвидатніших стрічок усіх часів і народів. Та мало хто відає, як жорстоко його цькували Сталін зі своїми підлабузниками. 31 січня 1944 року відбулося засідання Політбюро ЦК ВКП(б) з таким порядком денним: «Про антиленінські помилки й націоналістичні збочення в кіноповіді О. Довженка «Україна в огні». На це засідання було запрошено автора, який почув про себе, що він «куркульський підспівувач», «відвертий націоналіст» і від нього залишилось «мокре місце». І напершті висновок: «Україна в огні» — платформна вузькоко, обмеженого українського націоналізму. Ворожого ленінізму, ворожого політиці нашої партії та інтересам українського й усього радянського народу».

Принагідно зауважити: в цій народній кіноповіді не було місця жодним «паханам», жодного кадру зі Сталіним. На такий крок спроможний був лише українець Довженко. І що ж? Тодішній «розкручений» грузинський кінодід (якого нині не знають навіть у Грузії), такий собі придворний митець М. Чіаурелі публічно закинув докір Довженкові: що ж ви навіть десять метрів плівки пожаліли на вождя! Так, Довженко свідомо не вписав у сценарій жодного моменту зі Сталіним, і це на той час було не просто викликом системі, а подвигом, адже Сталін тоді, як кажуть, вилізав навіть із праски, коли її ввімкнути в розетку: вся преса, кінодокументалістика, радіо були вщерть заповнені портретами, промовами Сталіна, тисячами подяк вдячних «будівників комунізму». А Довженко не відвів йому жодної секунди в епохальній стрічці про Другу світову. Бо саме

Сталін і був головним призвідцем величезної трагедії слов'ян у ХХ столітті. Довженко це знав і відповідно реагував. Навіть перед загрозою фізичної розправи.

Нагадаємо: більшість так званих діячів культури, укупі з лакузою сергієм міхалковим, багаторічним головою Союзу пісателів СРСР і автором усіх видозмієних текстів Гімну імперії зла, просто захлиналися від панегіриків «вождо всіх народів», і це був справжній ярмарок марнослав'я. Цікаво, що син автора «Гімну» (нагадаємо первісний текст Лебедєва-Кумача, який потім «удосконаливав» сергієв міхалков:

«Изменников подлых гнилюю породу
Ты гордо сметаешь с пути своего,
Ты — гордость народа,
Ты — мудрость народа,
Ты — сердце народа, ты совесть его!
Славой овевая, волею спаяна,
Крепни и здравствуй во веки веков,
Партия Ленина, Партия Сталина,
Мудрая партия большевиков»)...

є палким прихильником путіна та всюди буквально рве сорочку на грудях, підтримує «мудру політику» сучасного вождя росії. Так і крутиться на язичі: «Путін — це Сталін сьогодні!». За Сталіна, нагадаємо, хітом уважалось гасло «Сталін — це Ленін сьогодні». Он де корені зла.

І коли нині лунає музика Гімну росії (а музика не змінювалася), я чую саме ці слова. Як росія схилилася перед виробком грузинського походження і маніяком йоскою Сталіним, організатором масового терору у 30-40-х роках ХХ століття, нікіта міхалков нині так само раболепствує перед чинним режимом, уособленим офіцером КДБ путіним, як його татусь у часі масових репресій режиму КПРС. Яблуко, кажуть, від яблуні недалеко котиться.

Довженко ж писав у той непевний час: «Господи, пошли мені сили!». Залишається дивуватися й радіти, що митця тоді не розстріляли, як багатьох інших, чие сприйняття дійсності йшло врозріз з офіційною доктриною, втіленою в цинічну фразу — «Жить стало лучше, жить стало веселей». Його змусили переїхати в Москву (в ізоляцію) та піддавати щоденній обструкції. І хто? Лакузою Сталіна, так звана «кіношна» мафія, більшість якої становили представники єврейської творчої інтелігенції, яка також, до речі, зазнавала переслідувань.

У записках Олександра Довженка, який, до слова, мав звання полковника в часи війни, ми бачимо також глибоку оцінку Другої світової: «На українських ланах і селах в огні і полум'ї вирішується доля людства, вирішується велетєська проблема світової гегемонії, вирішується доля людства на нашій долі». Така нещаслива земля наша. Така наша доля нещаслива». Цей запис було зроблено 5 квітня 1942 року, а через десять днів письменник записав: «Світе мій убогий! Покажи мені, де на тобі пролилося ще стільки крові, як у нас на Україні! Нема другої України! Нема!».

Ось вам «Українські рапсодії» ХХ століття. Аж моторошно стає, бо минуло стільки часу, а слова Довженка — ніби про наше сьогоднішнє мовлені... ■

(Закінчення — в наступному номері газети)

Лариса САЛІМОНОВИЧ
Дніпропетровська область

■ НА ПРАВАХ РЕКЛАМИ

Імідж Зеленої Долини

Громада захистила себе від окупації, допомогла жителям сусідньої Херсонщини врятуватися від війни і поступово відновлює зруйновану інфраструктуру

Мешканці Зеленодольська вважають своє місто найбільш квітучим у Дніпропетровській області. Більшу частину року паркові зони і розкішні клумби допомагають тут заліковувати рани, які лишає по собі війна. Іноді навіть не віриться, що зовсім недавно, обстрілюючи громаду з різних видів зброї, російські військові перетворили її населені пункти на суцільну руїну. Відновити втрачену інфраструктуру місцевим жителям сьогодні допомагає не лише держава, а й міжнародні організації та благодійні фонди, серед яких є й Програма USAID DOBRE. За майже вісім років плідної співпраці партнерам вдалося реалізувати більше десяти спільних різнопланових проєктів, спрямованих на вирішення місцевих проблем.

Сімдесят п'ять кілометрів опору

Зеленодольська громада межує з Херсонською областю, яку російські війська окупували вже в перші дні війни. Попереду в них була Дніпропетровщина, яку на цій ділянці розмежування на той час іще не захищали Збройні сили України. Аби зупинити російську армію, чоловіки громади взяли до рук гвинтівки. Загин із трьох сотень добровольців особисто очолив міський голова Дмитро Невеселій. Фактично місяць з легкою зброєю в руках вони стримували росіян на кордоні протяжністю 75 кілометрів. Вечеридь противнику навіть не спадало на думку, що їм чинить опір не регулярна армія, а саме місцеві жителі, які вирішили не віддавати свою землю чужинцям.

Ставши, без перебільшення, щитом Дніпропетровщини, зеленодольці водночас допомагали жителям Херсонської області вибратися з окупації. Місто Зеленодольськ стало «зеленим коридором» для понад 10 тисяч біженців, які транзитом через громаду змогли дійти до більш безпечних місць. Люди діставалися велосипедами та інвалідними візками, а потім змушені були перепливати дренажні канали й бігти полями, на яких ще подекуди лежав сніг. Їх треба було перевдягти, нагодувати й підвезти до міста Апостолове, звідки курсувала електричка на Кривий Ріг.

Не зумівши перетнути кордон Дніпропетровської області, російські військові з іще більшою інтенсивністю та жорстокістю почали обстрілювати населені пункти громади з різних видів зброї. У результаті було пошкоджено значну частину житлового фонду, а також заклади освіти, культури та спорту. Постраждав місцевий бізнес.

Скрізь було розкидано нерозірвані касетні снаряди, які щомити могли вибухнути просто під ногами. Ситуація змінилася лише через місяць, коли сюди підійшли українські війська й відігнали російську армію вглиб сусіднього регіону. З того часу й почалося відновлення громади, до складу якої, окрім Зеленодольська, входять три села — Мала Долина, Велика Долина та Мар'янське.

На допомогу зеленодольцям у той непростий час прийшла й Програма USAID DOBRE, яка працювала в громаді з 2017 року. «Спочатку ми передавали обладнання для пунктів незламності і центрів колективно-

Медичний автомобіль для сімейних лікарів, переданий Програмою USAID DOBRE.

го проживання ВПО, адже тут знайшли прихисток більш ніж тисяча переселенців, — каже заступник керівника Програми USAID DOBRE Максим Бурдавіцин. — Ми також доставили три великі намети, польову кухню, обігрівачі на рідкому паливі, пральні машини, бойлери, різні інструменти, компресори, набори гайкових ключів, генератори, відбійні молотки, драбини, ємності для води. Тобто забезпечили нагальні потреби громади».

Ремонтувати пошкоджені будинки тут почали одразу після того, як російські військові відступили від меж з Дніпропетровщиною. Нині житловий фонд уже фактично відновлено, до громади додому повернулося 97 відсотків населення. І оскільки в Зеленодольську проживають сьогодні ще й близько 2 тисяч переселенців, людей у підсумку стало більше, ніж було до війни.

Пустеля скасовується!

Невстигла громада налагодити своє життя після обстрілів, як росіяни принесли нову біду, влаштувавши теракт на Каховській ГЕС. Село Мар'янське, що розташоване на березі однойменного водосховища, лишилося без води. Від повної трагедії місцеві жителі спочатку рятувалися самотужки. «Після підризу від берега почала дуже швидко відходити вода, — пригадує Дмитро Невеселій. — На щастя, у селі була невеличка затока і перешийок, з якого до неї надходила вода з Каховки. То люди швидко організувалися й почали перекривати цей прохід камінням і мішками з піском. Створивши штучну греблю, вони зберегли шматочок водосховища на своїй території».

А далі почалася велика відбудова, в якій беруть участь одразу кілька організацій. Програма USAID DOBRE, за словами Максима Бурдавіцина, придбала для роботи екскаватор JCB, насосне обладнання і 2,5 кілометра водопровідних труб. Водночас «Зеленодольський міський водоканал», що є базовим комунальним підприємством громади, отримав інструменти для обслуговування систем,

Тепличний комплекс від Програми USAID DOBRE. Фото надані Зеленодольською громадою.

зварювальний апарат для пластикових труб, шини для техніки та два тракторні причепи.

Загалом, з початку широкомасштабного вторгнення Програма USAID DOBRE надала Зеленодольську матеріальних засобів на 322 тисячі доларів. «У 2022 році ми планували завершити свою роботу в Україні, — каже пан Максим. — Але у зв'язку з війною наш донор — Агентство США з міжнародного розвитку, ухвалив рішення подовжити термін іще на три роки, аби допомогти громадам у цей непростий час».

Завдяки пролонгованій співпраці у місті з'явився ще й сучасний тепличний комплекс для вирощування квітів і саджанців дерев. За нього проголосували фактично всі жителі громади, адже Зеленодольськ виник на місці давнього села Зелена Долина, багатому на лісові масиви. Навіть зараз парки тут займають 50 відсотків усієї площі, підтримуючи імідж екологічно чистої території.

Як повідомила головна проєктна менеджерка виконавчого комітету міськради Юлія Толчинська, Програма USAID DOBRE придбала для них збірну тепличну конструкцію, оснастивши її системою опалення, ємністю для води, вентиляторами, світлодіодними фітолампамі, автоматичним поливом.

Тут планують вирощувати розсаду квітів, багаторічні декоративні кущі, висіватимуть

насіння берези, горобини, катальпи, платану. «У нас працює потужна бригада озеленювачів, — каже пані Юлія. — Це дуже натхненні, творчі й енергійні люди. Вони створюють неймовірно сучасні ландшафтні простори, вміло підбираючи квіти, кущі і деревця. Усі, хто приїжджає до нас уперше, дивуються цій красі. Зараз у тепличному комплексі вже підрастають саджанці хвойних дерев і багато квітів. Навесні все це буде висаджено просто неба».

«Зелений» проєкт розвиватиметься і далі. Не виключено, що продукцію зеленодольського тепличного комплексу продаватимуть місцевим жителям, а також у Кривому Розі та Дніпрі. Окрім того, частину площі тут надаватимуть в оренду локальному бізнесу, який зможе вирощувати помідори, огірки, мікрозелень. Молодь та внутрішньо переміщені особи залучатимуть до практичних занять з дизайну та технологій вирощування рослин. Це допоможе їм обрати чи змінити професію.

Здоров'я понад усе

КНП «Зеленодольський центр первинної медико-санітарної допомоги» на початку війни вимушено і, на щастя, тимчасово виконував функцію госпіталю. «Наша лікарня тоді безперервно працювала в режимі 24/7 під обстрілами, ракетними ударами, сигналами повітряної тривоги, в умовах

відключень енергопостачання, — пригадує директорка закладу Олена Ярошенко. — Фахівці, ризикуючи власним життям та здоров'ям, рятували як військових, так і цивільних. Ми працювали на межі власних можливостей без перепочинку, але заради Перемоги!».

Коли ситуація більш-менш стабілізувалася, експерти Програми USAID DOBRE запропонували громаді такий інструмент, як оцінка нагальних потреб. Переважна більшість зеленодольців проголосували за розширення можливостей саме лікарні. У результаті був розроблений план покращення медичних послуг на 2024—2027 роки. У межах його реалізації Програма USAID DOBRE придбала автомобіль для сімейних лікарів SUZUKI та спеціальне мобільне обладнання, за допомогою якого тепер можна якісно надавати медичну допомогу за місцем проживання важких пацієнтів. Цією ж автівкою привозять із сіл до Зеленодольська на рентген тих хворих, яким важко дістатися до міста громадським транспортом.

Програма USAID DOBRE також профінансувала закупівлю кисневих концентраторів, електрокардіографів, портативного дефібрилятора і спеціалізованого автомобіля PEUGEOT Partner, призначеного для надання мобільної паліативної допомоги населенню. Тепер у громаді з'явилася можливість оперативно доставляти лежачих хворих до лікарень вторинної медичної допомоги, не чекаючи приїзду «швидких» з інших міст. «Обидва автомобілі для нас стали справжнім порятунком, — каже Юлія Толчинська, — оскільки автівки, що були на балансі центру, давно вичерпали свій експлуатаційний ресурс».

Наступним кроком у розширенні можливостей свого медичного закладу тут обрали відкриття фізіотерапевтичного кабінету для реабілітації пацієнтів. Сучасна медична техніка коштує дуже дорого, тому зеленодольці тепер беруть участь у конкурсі «Громада на всі 100», що реалізується у партнерстві зі Starlight Media та Українським кризовим медіацентром за підтримки Програми USAID DOBRE. «У разі успіху ми хочемо отримати сучасне терапевтичне обладнання, — каже Олена Ярошенко. — За його наявності центр матиме змогу кваліфіковано надавати фізіотерапевтичні послуги. Для цього ми маємо медичний персонал, відремонтовану кімнату та бажання працювати для розвитку громади».

Матеріал підготовлений редакцією газети на замовлення Українського кризового медіацентру та став можливим завдяки щирій підтримці американського народу, наданій через Агентство США з міжнародного розвитку (USAID). Зміст є відповідальністю Глобал Ком'юнітіз (Global Communities) і не обов'язково відображає точку зору USAID чи Уряду Сполучених Штатів.

Ганна ЯРОШЕНКО

У Полтаві одна з команд волонтерського корпусу «Все буде Україна!» створює печі «буржуйки» для наших оборонців. Волонтер В'ячеслав Мурко стверджує, що з настанням холодів такі засоби обігріву дуже затребувані, запити на них є постійними. Чоловік, котрий, окрім усього, удома разом із дружиною Тетяною робить окопні свічки (на рахунок подружжя їх уже тисячі), розказує, що спочатку їхня команда умільців виготовляла для фронту «буржуйки» зі старих газових балонів. Показуючи мені одну з таких печей, він запевняє, що в її виготовленні немає чогось особливо складного: «От бачите, одну частину газового балона обрізали, із цього ж боку встановили дверці. Зверху над топкою приварили два шматки металу. Це буде своєрідна варильна поверхня. Попільник для зручності зробили висувним: його можна витягнути й висипати попіль — ніякої кочерги не потрібно».

Взятися за пічки для окопних свічок змусили скарги бійців на кіптяву від останніх

«Коли ж бійці почали скаржитися на кіптяву від окопних свічок, що є незмінним продуктом горіння, ми з партнером Олександром Лічовим розробили пічку для таких свічок, — пояснює далі В'ячеслав. — Безперечно, у дров'яної печі з обрізаного газового балона є свої переваги: на ній можна й супчик приготувати, і воду в чайнику закип'ятити, щоб заварити чай чи запарити «Мівіну». Та й тепла такий засіб обігріву дає багато. Мінус у тому, що його можна поставити хіба що поодаль від переднього краю оборони, щоб дим не демаскував позицій наших військових. Тому таких витворів наших рук менше (тим паче, що й газові балони на 3-й рік повномасштабної війни стали рідкістю — їх не так легко знайти навіть у металобрухті). А оці пічки для окопних свічок можна розмістити й на «передку»: у бліндажі чи окопі. Бо правильно зроблена свічка під час горіння не утворює диму. Тож останнім часом саме таким «буржуйкам» віддаємо перевагу. І нам їх легше робити, і бійцям вони подобаються».

Самих тільки пічок для окопних свічок полтавські умільці, за їхніми словами, виготовили 109 штук. Чаклюють над ними у вільний від основної роботи час у власних гаражах або ж використовують надане приятелем В'ячеслава виробниче приміщення. Усі ці місяці неопалювані, тож працювати доводиться за «церковної» температури повітря. Втім мої співрозмовники зауважують, що нашим бійцям в окопах значно холодніше.

У кожного з майстрів — своя спеціалізація. Скажімо, В'ячеслав Мурко закуповує матеріал і з допомогою «болгарки» кроїть металеві заготовки. Сфера відповідальності Андрія Бутенка та Олексія Кириченка — пічна фурнітура. Коли ж усі комплектуючі готові, Олександр Лічов виконує роботи зі зварювання металу. Ось так і народжуються ці компактні волонтерські грубки, на яких можна підігріти їжу (як стверджують мої співрозмовники, на них вода в півлітровому кухлі нагрівається до температури 55—60 градусів — вони це випробували), висушити промоклий одяг чи забрехане взуття. Або й просто, нагріваючись від вогню окопної свічки (як запевняють бійці, така свічка горить 4-5 годин — залежно від розміру бляшанки), «буржуйки», про які йдеться, можуть слугувати джерелом тепла.

«Я раніше займався виробництвом твердопаливних котлів. Тож за цим принципом розробили й пічку, — пригадує Олександр Лічов. — Поступово ця модель змінювалася, удосконалювалася. Можна сказати, експериментально дійшли до оцієї останньої конструкції. Скажімо, щоб кіптява не просочувалася через отвір над дверцятами, В'ячеслав запропонував приварити над ними торцеву планку. Спершу на петлі для одних пічних дверце я використовував ось такі чотири деталі. А потім з метою економії металу став використовувати 2 штуки. До того ж, суцільне кріплення ми замінили кріпленням угорі й унизу. Чим усе простіше, тим надійніше. У цій невеликій «буржуйці» ми відмовилися від піддувала внизу топки. Натомість В'ячеслав просвердлює в металевих дверцях отвори, через які й надходить повітря, що підсилює тягу під час горіння окопної свічки. До речі, всередину такої пічки можна поставити одразу 2 окопні свічки».

У двох найперших експериментальних екземплярах Олександр приварив метрові металеві димові труби, а до них

Самих тільки пічок для окопних свічок полтавські умільці виготовили 109 штук. Фото надане В'ячеславом Мурком.

— пристосування з дроту, на які військові могли повісити шапки, рукавиці, шкарпетки тощо й у такий спосіб висушити свої речі. «Але пічка з таким димомходом ураз стала непрактичним важким одороблом, — з усмішкою констатує Олександр. — Бо сама тільки метровая металева труба важила близько 6 кілограмів. Через це ми відмовилися від такого варіанту й зупинилися на трубі завдовжки всього 8 сантиметрів. А бійці вже самі прикріплюють до неї гофровану трубу з алюмінію — і все, засіб обігріву готовий. На такий трубі вони можуть сушити й мокрий одяг».

Варто зазначити, що, позбувшись важкої метрової димової труби, пічка стала важити 3,5—4 кілограми. Тепер її вага залежить лише від товщини металу, з якого вона зроблена. Цікаво, що найлегша грубка виробництва полтавських волонтерів важила всього 1,5 кілограма. Метал наші умільці купують на донатах або в пунктах реалізації металобрухту, або ж на металобазях. І тут теж є свої нюанси: хоч метал з брухту суттєво дешевший, з ним більше мороки — його, як правило, доводиться виривувати молотком, та й зварювати гірше. До того ж, поверхня такого металу часто буває фарбованою — у такому разі готову пічку доводиться довго випалювати. Відтак значно легше, за словами майстрів, їм даються вироби з нового металу.

Це виробництво — задоволення не з дешевих

«А загалом це виробництво — задоволення не з дешевих. Тому постійно звертаюся до земляків, прошу про підтримку донатами на закупівлю матеріалів. Хоч зараз зібрати якусь суму дуже важко, — скаржиться В'ячеслав Мурко. — Хтось не довіряє волонтерам, а є й такі, котрі дорікають, що чиновники-корупціонери розкрадають мільйони, а люди з дрібними доходами мають віддавати на потреби війська чи не останню копійку. Як правило, жертвують свої кривні одні й ті самі особи. І власні кошти часто складаємо».

На запитання, скільки приблизно часу займає виготовлення однієї «буржуйки», Олександр Лічов відповідає так: «Узагалі-то це забарна справа. Десь цілий день ми займаємося підготовкою комплектуючих одразу для кількох пічок. А коли всі складові частини готові, тоді зварити одну грубку можу й за годину. Найбільше за день мені вдалося зварити 8 «буржуйок». А найчастіше роблю 4 штуки. Після того, як я виконав зварювальні роботи, В'ячеслав бере до рук шліфувальну машинку. Шліфу-

УСЕ ДЛЯ ПЕРЕМОГИ!

Січню, січися — воїне, до печі горнися

Щоб зігріти захисників, полтавські волонтери виготовляють «буржуйки» для фронту

Коли всі комплектуючі готові, Олександр Лічов виконує роботи зі зварювання металу. Фото автора.

вання зварних швів також є дуже важливим, щоб при перенесенні або використанні пічки ніхто не порізався об гострий край металу. Під час кожної поїздки наших волонтерів на фронт передаємо 8—10 пічок».

Очільник волонтерського корпусу «Все буде Україна!» Сергій Вацлавів поінформував, що їхнє громадське об'єднання опікується багатьма військовими з'єднаннями: «Збираємося навідати наших бійців на Сумському, Запорізькому й найважчому Покровському напрямках. Хочеться влаштувати для військових бодай невеличке свято, щоб вони скуштували ті ж таки вареники, ковбаси, котлети, сало, квашену капусту тощо. Позаминулоріч ми відправили на фронт десь 30 тонн шаткованої капусти різних видів, яку переважно готують жінки з волонтерської команди «Дамецанські берегині» із Зіньківщини. Нині — дещо менше, бо минулий рік видався для неї неврожайним. Не так давно запустили роботу «вареничного батальйону». Окрім смаколиків, є більш важливі запити від військових: на скоби, генератори, окопні свічки, ремонт військової техніки — і це безкінечний процес. Нас підтримують багато громад нашої області, окремі полтавські школи, громадяни із закордону. От, наприклад, англійський благодійний фонд надав 2 нові генератори. Отак з миру по нитці й кується наша перемога. Намагаємося за можливості допомагати всім бригадам, представники яких до нас звертаються. Бо тим, хто на «нулі», дуже важко. Моїм автомобілем за одну ходку відвозимо 2 тонни гуманітарного вантажу. А загалом за 3 роки повномасштабної війни доправили його нашим воїнам уже понад 300 тонн. У холодні пори року бійці постійно замовляють і «буржуйки»: у бліндажі чи окопі нашим хлопцям хоч трохи затишніше із джерелом тепла. І оскільки зміни на мапі фронту наразі не можна назвати втішними — наші військові під натиском ворога, який значно переважає в живій силі, змушені переміщатися на нові позиції, потреба в засобах обігріву весь час є нагальною».

Насамкінець В'ячеслав Мурко демонструє мені зняте бійцями відео, на якому видно, що вони встановили пічку від полтавських умільців з 2-ма змонтованими гофрованими трубами в якомусь

На пристосуваннях, прикріплених до дров'яної «буржуйки», військові можуть сушити як берці, так і інші свої речі. Фото надане В'ячеславом Мурком.

підвалі. Військовий, котрий коментує відео, небагатослівний: «Велика дяка всім, хто брав участь у створенні ось такої класної грубки. Слава Україні!»

«Встановивши пічку в підвалі, де сиво, холодно, наші хлопці вже мають змогу зігрітися. Хоч, відправляючи «буржуйки» на фронт, ми не просимо наших захисників про якісь відгуки чи звіти, добре розуміючи, що їм у «гарячих» точках не до зйомок відеороликів. Допомагаємо ж не заради відгуків, слів подяки, а щоб нашим воїнам було хоч трохи легше тримати оборону. І допомагатимемо до тих пір, аж поки не настане наша перемога, — наголошує В'ячеслав. — Без сумніву, перемога буде важкою. Але вона буде!»

Олександр, пояснюючи, що змушує його в далеко не ідеальних умовах виготовляти «буржуйки» для фронту, порівнює: «Ми спимо в теплих постелях, а наші військові — де прийдеться. У мене самого близькі люди — чоловік доньки й чоловік племінниці — воюють. Минулого літа — у серпні — поховали двоюрідного брата дружини, який загинув на війні. Щодня молюся, щоб наші захисники лишалися живими й неушкодженими. І буду несказанно радий, якщо тепло наших пічок хоч трохи зігріє їх». ■

Ганна ВОЛКОВА

■ ПЕРЕСЕЛЕНЦІ

У тилу тільки дівчата

32-річна мама двох донечок Юлія Заграй — про життя в окупації, важку евакуацію та долю найближчих їй людей, які захищають Україну

Велика родина Опальків до повномасштабного вторгнення мешкала в невеликому селищі міського типу Іванівка Генічеського району на Херсонщині. Населений пункт потрапив під окупацію в перший день великої війни. Через місяць з лишком після окупації Юліні свекри, Оксана і Сергій, вивезли на безпечну територію сина з невісткою, яка невдовзі мала народити другу донечку, та дворічну внучку. І ще кілька місяців вони допомагали евакуюватися односельцям. А коли бажані втікати від окупації скінчилися, Оксана — медсестра в місцевому дитсадку — пішла на курси військової медичної підготовки, щоб стати на захист України. Разом з нею пішов до війська і сторож дитсадка Сергій Крамчанин, Оксанин цивільний чоловік. Бо в них так по життю — куди одне, туди й друге. Загалом Сергій Григорович обмежено придатний до військової служби, оскільки давно втратив кілька пальців на руці. Але машину добре водить, тож став водієм у підрозділі. На війні подружжя з вересня 2022 року.

Свекруха і свекор. Вивезли всіх з окупації, а тоді пішли у ЗСУ

«Свекруха у мене бойова жінка, з характером, — усміхається невістка Оксана, Юлія Заграй. — Це вона наполягла на тому, щоб вивезти нас з окупованої Іванівки. До того всі боялися самостійно покидати селище, бо в перший же день повномасштабної війни росіяни розстріляли автівку наших знайомих, які їхали в Херсон. Загинула вся сім'я».

Отож налякане 8-тисячне населення селища сиділо тихо й нікуди не рипалося. Окупанти поводитись не агресивно, але нагнали так багато техніки, що навіть від одного її вигляду ставало страшно. Від гріха подалі місцеві старались не потрапляти військовим на очі зайвий раз.

«Буквально за три дні спорожніли всі магазини. Чим далі, тим ставало важче, — розповідає Юлія. — Тоді свекор разом із Сергієм відремонтувати закинутий млин, що належав їхньому знайомому, і стали молоти в ньому пшеницю. Борошно продавали населенню за символічну ціну, і це рятувало багатьох, особливо одиноких бабусь і дідусів».

Тим часом у родині Опальків розгорався внутрішній конфлікт. Юлія, яка перебувала на шостому місяці вагітності, умовляла всіх виїжджати, а її стримували, сподіваючись на звільнення Іванівки.

«У нас часто зникав інтернет, бувало, і на дві доби, і це теж впливало на психіку. А коли він з'являвся, було не краще. Я бачила, як росіяни нищать Маріуполь, і в мені наростає страх і відчай, — голос молодій жінці починає тремтіти. — Боялася потрапити в таке ж пекло. Тому почала шукати у соціальних мережах можливості виїхати. Однак ніхто з родини не зважувався ризикувати. Бо траплялося багато відгуків про те, що бажаних евакуюватися з Мелітополя, звідки був організований «зелений коридор» до Запоріжжя, «кидали» на великі суми. Водії вимагали попередню оплату (зазвичай 400 доларів за людину), а потім зникали. Виїжджати через Херсон було далі й також небезпечно, бо на тому напрямку росіяни часто розстрілювали цивільні автівки. Потім і той маршрут закрили. Зрештою свекруха сказала свекрові: «Шукай солярку, заправляй машину, самі дітей вивеземо».

Дорога до Мелітополя по «зеленому коридорі» зайняла у біженців цілий день: ворожі блокпости стояли ледь не через кожні 5 кілометрів, і на кожному з них перевіряли документи, пасажирки мусили виконувати команди й виходити з салону. Окупанти звирялися зі списками, в яких були занесені прізвища потрібних їм людей... «На першому блокпості нам наказали зняти тонування зі скла, інакше, сказали, будуть стріляти в лобове, — пригадує Юлія. — Ми так довго з цим возилися... Але зрештою рушили далі. Разом з нами у восьмимісному «Мерседесі» їхала ще одна сімейна пара одосельців. На щастя, ні до кого з нас претензій з боку «освободітелів» не було. Дехто з охоронців, щоправда, ви-

магав грошей за подальший рух».

Та раптом «зелений коридор» з невідомих причин закрився. Приблизно півтисячі машин зупинилися — і ні вперед, ні назад.

«Це був величезний стрес, — продовжує моя співрозмовниця. — Десять днів тривали бойові дії, було дуже гучно від вибухів, і всі біженці опинилися у заручниках ситуації. Окрім того, в нас було обмаль їжі, а Єва хотіла їсти. Слава Богу, незнайомі люди поділилися своїми харчами. Ми не знали, чого чекати далі. Аж раптом якийсь водій попереду розвернувся й поїхав полем. За ним почали рушати інші. Це стало справжнім порятунком. Хоча та дорога була дуже небезпечною. Узбіччя трас і поля були замінюваними, і ми їхали навмання».

Так ми опинилися у селі Кам'яньське Василівського району Запорізької області. Село було розбите майже вщент. Ще відчувався запах пороху й гару. Як виявилось, лише за 15 хвилин до нашого приїзду його перестали бомбити. Дуже гавкали налякані собаки. Було темно. Місцеві, побачивши автівки з увімкненими фарами, попросили насамперед вимкнути світло, бо боялися повторних обстрілів. А потім почали зносити нам їжу. Навіть молока дитині принесли. А вже хвилин за двадцять по нас приїхали українські захисники, щоб супроводжувати до Запоріжжя. І лише тоді мене попустило — рідна мова, українська військова форма... Я розплакалася.

Людей пересадили у величезний автобус, волонтери роздали всім їжу, кому треба було — ліки, памперси.

Нас розмістили в дитячому садочку. І там я, мабуть, уперше за місяць з лишком нарешті спокійно, як мала дитина, заснула».

Далі дорога молодій сім'ї пролягла на захід України, а Сергієві батьки повернулися в окупацію, прихопивши попутно людей, які поверталися назад, бо там залишалися їхні рідні. Додому добиралася аж дві доби — транспорт пускали уже через так звану ДНР.

Друзі. Назбирали банку грошей, щоб купити РЕБ на евакуаційну машину й захистити маму Оксану

Мешканці Іванівки, дізнавшись, що Оксана Анатоліївна з Сергієм Григоровичем першими з селища вивезли дітей, почали й собі просити такої допомоги. Вони нікому не відмовили, труднощі не боялися. Серед урятованих ними — двотижневий малюк з вадкою серця, якому потрібна була термінова операція.

А через п'ять місяців Оксана сказала: «Я йду в ЗСУ!». Після короткотермінових курсів жінку відправили бойовим медиком у підрозділ, який воював на Херсонському напрямку. Сергій Григорович добровільно став у нього водієм. З тих пір возить захисників на бойові позиції, підвозить боєкомплект на самий «нуль», ремонтує техніку. За ці два з лишком роки несли службу біля Кринок, під Черніговом, на Сумщині. Їхній 197-й батальйон 124-ї бригади ТРО перебував і на найгарячішому напрямку — біля Курахового на Донеччині.

«На жаль, Оксана Анатоліївна, в якій й раніше здоров'я було слабеньке, майже повністю втратила його на війні, — каже Юлія. — Переміщувати поранених і вбитих — важка фізична робота, не з жіночою силою. Часто буває, розповідає, їдуть по одного «трюхсотого», а привозять одразу п'ятьох. А скільки душевних переживань через те, щоб повернути пораненого до життя й утримати його!».

Внаслідок хронічної втоми у жінки з'явилися великі грижі під очима, від чого очі постійно сльозилися, вона буквально нічого через це не бачила. Дове-

Сергій Опалько.

Юлія за найменшої нагоди возить малечу на побачення з татом.

лося прооперуватись. А недавно перенесла ще одну операцію — тяжкі фізичні навантаження позначились на жіночому здоров'ї. Обидві операції робила за власний кошт, бо, якби чекала на державну допомогу, це було б дуже довго. На жаль, під час гінекологічної операції в Сумах їй занесли інфекцію, і за місяць, відведений на реабілітацію, рана як слід не зажила. Медики наполягають на повторній операції, але спочатку треба вилкувати запалення.

На легшу службу жінку, на жаль, так і не перевели. Як і раніше, бойова медикня Оксана Опалько евакуює поранених і загинувших з поля бою. Попри небезпеку потрапити під бойовий скид з ворожих дронів, які там літають роями.

«Ми з чоловіком (він служить у FPV-підрозділі) думали, як полегшити мамі службу в ситуації, коли вона сама не зовсім здорова. І він запропонував придбати особисту систему радіоелектронної боротьби (РЕБ) на її евакуаційну машину — щоб мати захист від дронів. Так, можна було б попросити волонтерів, і вони купили б систему через благодійний фонд, але в тому випадку РЕБ у підрозділі могли б використати на власний розсуд, — пояснила Юлія. — А ку-

пувати систему за власний кошт екіпажу еваку, який і так заправляє автомобіль за власний рахунок, витратно. Ну, таке зараз скрізь: військові, отримуючи зарплату, скидаються грошима на потреби підрозділу».

Нещодавно Сергій відкрив банку, поставивши ціль — зібрати 84 тисячі гривень. Така ціна глушилки FPV-дронів на автомобіль. І вже за тиждень була зібрана необхідна сума.

«Ми, відверто кажучи, не очікували, що це так швидко станеться, — усміхається Юлія, — бо знаємо, що збори зараз проходять дуже важко. Хоча у чоловіка багато хороших друзів, вони завжди відгукуються на його заклики в соцмережах на зразок: «Друзі-ухилияти, будь ласка, допоможіть підрозділу відремонтувати машину».

Цього разу до збору підключилася давня подруга нашої родини — полтавська волонтерка Інна Якобенко. Вона спекла смаколиків і розіграла їх у лотерею. Щиро дякуємо своїм друзям, знайомим і незнайомим людям. Але збір, було, застопорився на позначці 70 тисяч. Тоді я звернулася до комунікаційної агенції Gres Todorchuk з проханням розмістити реквізити банки, і буквально за дві з по-

Свекри на фронті.

ловиною години збір був закритий. Просто неймовірно!».

РЕБ уже захищає евакуаційну машину бойової медицини Оксани Опалько, і це рятує життя багатьох, хто потрапляє до неї.

Чоловік. Ледь не потонув під Кринками

Сергій Опалько — турботливий син бойової медицини — пішов служити до війська за мобілізацією влітку позаминулого року з Нового Роздолу Львівської області, де молода родина з двома маленькими донечками знайшла прихисток в орендованій квартирі. На той час він, маючи затребувану професію зварювальника, працював на підприємстві. Сергій попереджав Юлю: «Якщо дадуть повістку, я піду в ЗСУ, ховатися не буду».

Одного вечора чоловік просто не повернувся з роботи, — пригадує жінка. — Військовослужбовці ТЦК забрали його просто на вулиці, не відпустивши навіть попрощатися з сім'єю. Відбрали телефон, і я дві доби не знала, що з ним. Навіть на розшук у поліцію заяву подала... Раптом дзвінок з чужого номера: «Зі мною все добре, не хвилюйся. Проходжу медкомісію», — почула в слухавці. З тих пір мій чоловік несе службу в 36-й бригаді 501-го окремого батальйону морської піхоти. І з тих пір я не сплю ночами, коли він іде на завдання».

Після півторамісячного навчання на кулеметника та гранатометника його невдовзі відправили під Кринки на Херсонщині. Там якраз розпочала-

ся контрнаступальна операція ЗСУ. Це був листопад, було холодно. Виконуючи завдання з розширення плацдарму, хлопці зночі переправлялися на човнах на лівий берег Дніпра. На жаль, для багатьох це була дорога в один кінець. Там вода, окопу не вириєш і скрізь прилітає... Часто перед виходом на завдання Сергій телефонував і казав: «Якщо зі мною щось станеться, пам'ятайте, що я вас люблю».

Одного разу матрос Сергій Опалько лише дивом залишився живий. Коли їхня група, висадивши бійців на лівому березі й забравши поранених, відчалювала, поряд із човном розірвався ворожий боєприпас. У той самий момент Сергій намагався відштовхнути човна, але не втримався, впав у воду й пішов на дно. В броні, з автоматом... Це випадково (бо стояла темрява) побачив побратим, який сидів скраю. Кинули трос — витягнули. Сергій, злегка контужений, наковтався, щоправда, води, у якій плавало багато трупів, й отруївся. Тиждень після того провів у госпіталі.

А далі знову служба. Нині, отримавши професію оператора БпЛА, виконує завдання на кордоні з Курщиною.

Батько. Живе в посадках, де ховає свою автівку

У ЗСУ воює й батько Юлії, 55-річний Михайло Заграй. Тримав Запорізький напрямком, а зараз водій 33-ї окремої механізованої бригади.

«Тато у мене «афганець», служив розвідником, — розповідає Юля. — Наше

село Мирне Миколаївського району Миколаївської області три тижні було під обстрілами. Але у той час, коли люди ховалися по підвалах (це мені мама розказувала), тато брав зранку свій бінокль і йшов видивлятися, звідки іде ворожа техніка. Про обстановку докладав куратору з ГУР. Словом, боровся як міг. Та коли росіяни обстріляли село фосфорними бомбами, фактично повністю зруйнувавши його, він відпустив домашню живність і вирушив у Чернівці, куди раніше відправив маму. Звідти пішов добровольцем у ЗСУ».

Минулого року йому видалили дві грижі, що утворилися від постійного таскання великих вантажів. Тож у штурмовики вже не годиться. Але може доставляти на машині боєприпаси побратимам у посадках. Словом, живе в посадках. Де автівку заховає, там його і дім.

На жаль, окупанти «звільнили» від житла всю велику Юлину рідню. Від її батьківської хати в Мирному лишилось попелище. В її школу влучив снаряд, і будівлю розібрали. Після деокупації де-хто, в кого будинки не сильно постраждали, повертається в село — їм з відновленням житла допомагають волонтери. Хтось отримав сертифікати на будівництво нового помешкання. Але жодна родина з дітьми поки що не ризикнула повернутися.

У будинку з розкішним садом, що належав Сергієві та Юлії в Іванівці, жили кадировці, а тепер його зайняли любителі «руського міра» з Каховки, які переїхали, щоб заволодіти добротним житлом «на халаву». Окупанти налагодили в селищі роботу дитсадків і школи — промивають мізки дітям, яких не вивезли батьки...

Тож велика родина Юлії Заграй опинилася без власного дому. Свекри, якщо випадає вільний час, проводять його в родичів у Запоріжжі, батько іде до тітки в Чернівці, а вона бере чотирирічну Єву з півторарічною Поліною й везе їх на побачення з татком поближче до того місця, де він служить.

«Менша ще не усвідомлює всього, а старша дуже-дуже сумує за татом, — зітхає Юля. — Може й двічі на день плакати за ним. Щастям було, коли Сергій аж цілих пів місяця провів з нами у відпустці».

Важко все це переносити. Сьогодні багато тих, хто залишився без дому, хто втратив рідних, живе з такою ж діркою в серці, як і ми. Та коли, буває, мене накриває хвиля відчаю, коли тяжко на душі, згадую свою родину військових, яким у сто разів складніше, бо вони перебувають у нереальних умовах, щомиті ризикують життям. Вони не бачать, як ростуть діти, не мають змоги їх обійняти, не сплять у теплих ліжках... Вони мої герої!

Мама Оксана взагалі така розумничка! Наразі вона вчиться онлайн на військового психолога. Бо, каже, закінчиться війна, психологи потрібні будуть. Вона сама багато чого пройшла, тож розуміє ветеранів краще, ніж будь-хто...».

БЕЗПЕКА

Тестують на районі

Нову систему оголошення тривоги, коли атакують ворожі дрони, можуть поширити на всю країну

Людмила НІКІТЕНКО

У ці дні на Черкащині почали тестувати нову систему оповіщення — під час дровоної атаки повітряна тривога оголошується порайонно, а не загалом по області, як то було раніше. Про це «УМ» повідомили в Черкаській ОВА.

Як пояснює голова Черкаської обласної військової адміністрації Ігор Табурець, такий пілотний проєкт впроваджується з урахуванням кількості і тривалості повітряних тривог та задля безперебійної роботи підприємств, установ і організацій. Попередньо відпрацювали всі алгоритми з профільними службами та військовими.

«У разі небезпеки через ворожі БпЛА йде диференціація по районах. Тобто сигналізація «Повітряна тривога» отримуватиме певний район нашої області, де фіксується ціль чи є потенційна загроза, зокрема від роботи засобів ППО», — говорить пан Ігор. І додає, що проєкт запроваджено у співпраці черкаської влади з Повітряним командуванням Збройних сил України та Міністерством внутрішніх справ. Оскільки перегляду підходів до оголошення тривог вимагала і чимала територія Черкащини, протяжність якої перевищує 250 км.

Голова Черкаської ОВА Ігор Табурець уточнює, що в разі ракетної небезпеки — все без змін. Тобто в усій області одночасно оголошуватиметься повітряна тривога.

У Черкаській ОВА кажуть: якщо така система оголошення тривоги виявиться ефективною, то її можуть поширити на всю Україну. ■

ПІЛЬНУЙ!

Коли лід тонкий

Нехтування правилами безпеки на водоймах узимку може призвести до трагічних наслідків

Шановні громадяни! Зима — це час, коли водойми вкриваються льодом, а любителі зимової риболовлі та прогулянок на льоду вирушають на природу. Проте не варто забувати, що зимова водойма може бути дуже небезпечною. Управління з організації пожежно-профілактичної діяльності у державних установах ГУ ДСНС України у м. Києві нагадує основні правила безпеки, які допоможуть зберегти життя і здоров'я. Основні правила безпечного перебування на льоду:

1. Перевіряйте товщину льо-

ду. Безпечним вважається лід товщиною не менше 7 см для пішоходів і 15 см для групи людей. Для риболовлі — мінімум 10 см.

2. Уникайте місць із тонким льодом. Особливо небезпечними є ділянки з течією, біля мостів, очерету або джерел.

3. Не виходьте на лід наодинці. Завжди повідомляйте близьким про свій маршрут і час повернення.

4. Майте з собою засоби порятунку. Візьміть мотузку, палицю чи льодобур для перевірки міцності льоду, а також підручні

засоби для витягування з води.

5. Будьте обережні під час риболовлі. Не пробивайте багато лунок на невеликій площі, дотримуйтеся дистанції між рибалками (не менше 5-6 метрів). Що робити, якщо провалилися під лід?

1. Зберігайте спокій. Постарайтеся не панікувати і дихати рівномірно.

2. Використовуйте руки. Розкиньте їх по краях ополонки, щоб утриматися на поверхні.

3. Кличте на допомогу. Голосно кличте людей поблизу.

4. Вибирайтеся на лід. На-

магаючись витягнути ноги на поверхню, перекочуйтеся у безпечне місце.

5. Швидко зігривайтеся. Після порятунку негайно переодягніться в сухий одяг та зігрійтеся теплим напоєм.

Пам'ятайте, що нехтування

правилами безпеки може призвести до трагічних наслідків. Ваше життя — у ваших руках!

Дотримуйтеся рекомендацій і бережіть себе та своїх близьких. У разі небезпеки телефонуйте за номером «101». Разом ми зробимо зиму безпечною! ■

ДОСВІД

Дика гармонія

Як поляки цінують і оберігають природу

Ірина ХРАМОВА

Під «сузір'ям» Великої ведмедиці

«А знаєте, де ми сьогодні ночуватимемо? — гід нашої маленької журналістської групи у Польщі Олена (Бондаренко) витримала для годиться паузу, а потім опелешила. — У Гуті-Полянській, поряд з барлогом ведмедиці. І ще нюанс — жодного зв'язку там не буде».

Вкотре переконаюся, що бажання інколи дивним чином збуваються. Бо підсвідомо хотілося тиші. (Хоча б один раз, до ранку. Отакої, звичайної, коли можна навіть не спати, а просто слухати ніч. Медитувати на зорі). Ну що ж, тепер і тиша тобі буде, і шахедів не буде, і телефон гарантовано мовчатиме, і зорі будуть. От тільки дивитимешся ти на них крізь вікно, бо за ним — темінь, ведмедиця і справжній край світу. Точніше — кордон зі Словаччиною.

Колись, до створення Європейського Союзу, на цьому місці були прикордонна застава, казарми, загін. Пізніше, коли кордони всередині ЄС стали умовними, приміщення застави взяв у довгострокову оренду пан Мацей Моравський. І зробив із колишніх казарм чудовий приватний туристичний притулок Hajstra. Для поціновувачів тиші і спокою. Та не для мисливців — полювання тут категорично заборонено, навіть розмови про нього (анекдоти, запитання, жарти) не вітаються. Тому любителів поспостерігати за братами нашими меншими крізь приціл рушниці у притулку зроду не було. ...Які очікувалося, ведмедиця наподвір'ї притулку вночі так і не з'явилася — певно, мала важливіші справи, ніж лякати українських журналісток (здоровий сон, наприклад).

Тут були лемки

Туристичний притулок Hajstra межує з Магурським національним парком. Паркова територія охоплює майже 200 квадратних кілометрів, переважну більшість цієї площі займають ліси. За програмою подорожі, після ночівлі на кордоні ми мали відвідати закриту частину заповідника. Супроводжувати нас на маршруті мав пан Зенон Войтас, ботанік, природознавець, співробітник Магурського національного парку. Провідник виявився молодим чоловіком у камуфляжі, який з перших днів повномасштабної російсько-української війни регулярно їздить на фронт із гуманітарною допомогою. Напередодні він якраз повернувся з Часового Яру.

Зранку стояв туман, земля була вогкою, на ній, як на гіпсових заготовках скульптора, чітко відбивалися сліди мешканців заповідника. Пан Зенон пояснював, хто йшов стежкою перед нами, — козуля, лось чи вепр. І коли ми проходили неподалік того самого барлога тієї самої ведмедиці, про це нас сповістив спеціально встановлений знак. Як попередження, що поводитися тут слід тихо і чемно.

До речі, на території Магурського парку мешкають понад 200 видів хребетних тварин, зокрема, бурий ведмідь, вовк, рись, лісовий кіт, дикий кабан, видра. Птахів тут налічується теж чимало, близько 160 видів, серед них можна зустріти орлана-білохвоста, чорного лелеку та глушця.

Не менш вражаючою є і кількість комах: дослідники зафіксували понад 4 тисячі їх видів. Але найголовніше — вони всі тут комфортно співіснують, навіть чисельність окремих видів регулюється абсолютно природними способами, без втручання людини, бо в дикій природі завжди хтось комусь їжа, і це нормально.

А ще парк має багату й різноманітну флору: тут зростають старі букові та ялинові ліси, а на луках квітнуть ендемічні рослини, які неможливо побачити біль-

ше ніде. Особливу увагу привертають дикі яблуні та груші — вони залишилися на місці колишніх садів і є живими свідками історії.

Тому й бентежила одна річ: колись на цьому місці були лемківські села (етнічної спільноти, значна частина якої ідентифікувала себе українцями). За історичними мірками зовсім недавно — якихось 70-80 років тому — люди сіяли тут пшеницю, вирощували сади, справляли весілля, народжували дітей, помирали. На щось сподівалися, про щось мріяли.

А потім було кілька хвиль примусових переселень (зокрема під час сумнозвісної операції «Вісла»), II Світова війна — і повертатися стало просто нікуди. Зруйнована територія, розбиті будинки. По всьому маршруту на очі потрапляли то залишки стін серед чагарників, то уламки кам'яного мосту через потічок, то вирви від бомб і снарядів, то старі хрести. За могилами на території Магурського парку належним чином доглядають, вони не закинуті, хоч на деяких табличках уже складно розібрати надписи, хто тут похований і коли.

Мимоволі це породжувало невеселі асоціації, думки: що буде з тими зруйнованими вщент українськими селами і містами, які кацапи фактично зрівняли із землею? Чи повернуться сюди люди після війни? Чи розсипляться горохом по світу, асимілюючись деінде? Наскільки вистачить їм моральних і фізичних сил почати все з нуля вдома? Якою буде доля розлучених війною родин? А раптом українці вирішать залишити у спокої понівечені й сплюндровані території, природа ж поступово прикриє наслідки московського варварства новими рослинами — і пам'яткою про те, що тут колись вели запеклі бої, а наші люди чинили героїчний спротив російській орді, стануть прекрасні парки?

Вертайтеся, зайчики, у нас місцями тихо

Ми, до речі, маємо в Україні досить яскравий приклад відновлення екосистеми без найменшого втручання людини буквально за кілька років після техногенної катастрофи — Чорнобильську зону, куди свого часу повернулися навіть зубри й інші унікальні тварини. Єдине слід зазначити, що туризм там був свого часу досить стихійним явищем: нечисленні групи за грубі гроші з дозволу енергетичного відомства або нелегальні сталкери погоди на туристичному ландшафті не робили. А потім прийшов москаль і спаскудив усе, що з 1986-го вижило після вибуху «мирного атома». По війні Зона потребуватиме не лише розмінування й ревідновлення, а й насамперед системності в подальшому розвитку.

Що ж стосується Карпат, то ситуація в регіоні склалася катастрофічна ще до великої війни. І причина полягає передусім у людському факторі: неконтрольоване споживання природних ресурсів, вирубка лісів, забудова заказників, створення стихійних сміттєзвалищ, забруднення гірських річок, масові катання на джипах, багі, квадроциклах спричинили міграцію деяких видів тварин на територію сусідніх країн. Від гріха подалі. І коли ми розмірковуємо на модну зараз тему про світловий, шумовий, цифровий детокс, то стосуватися він повинен як людини, так і природних ресурсів. І в цьому контексті трохи оптимізму додає ухвалення Верховною Радою на початку цього року в другому читанні законопроект №11024 «Про внесення змін до Закону України «Про природно-заповідний фонд України» щодо забезпечення збереження територій та об'єктів природно-заповідного фонду». Тепер закон офіційно забороняє приватним особам пересуватися на транспортних засобах територіями заповідників.

Пан Зенон пояснює, що білі крижинки на гілочці — це не лід, а грибок.

Дорогами Магурського парку майже ніхто не їздить. Фото Юлії Косинської.

«Джипінг» забруднює ґрунти, знищує рослинний світ, шкодить диким тваринам. І ухвалення цього закону є важливим кроком до європейських традицій управління природоохоронними територіями», — прокоментувала рішення парламенту міністерка захисту довкілля та природних ресурсів Світлана Гринчук. І додала: «Якщо вам запропонують помилуватися краєвидами національного природного парку і використати для проїзду по його території квадроцикл, — знайте, що це незаконно».

Отже, гучність трохи прикрутили, чим зменшили стрес і додали комфорту в життя представників фауни.

Місія здійснена

Між іншим, Магурський національний парк — це не просто витвір дикої природи, де все само собою якось гармонійно склалося, це приклад того, як люди можуть відповідально ставитися до довкілля. Для збереження екосистем тут діє низка правил, які суворо контролюються:

1. Заборона порушувати тишу: будь-який шум може злякати тварин і негативно вплинути на природний ритм життя парку.
2. Відсутність сміття: кожен відвідувач зобов'язаний забирати з собою все, що приніс.
3. Жодних багать: смажити шашлики чи розводити вогонь суворо заборонено.
4. Обмеження для транспорту: пересуватися територією можна лише пішки або спеціально дозволеними автотрассами.
5. Відвідування заповідника тільки з дозволу: це допомагає контролювати потік туристів і запобігати їх надмірному впливу на природу.

Крім того, в Магурському національному парку ведеться велика наукова, освітня робота, діє інтерактивний музей (де можна послухати голоси тварин, птахів, побачити зразки трав, дерев, квітів, макети гнізд, барлогів, нір), працює дитяча екошкола. І така відпові-

дальність за збереження природних багатств для майбутніх поколінь викликає глибоку повагу.

Я свідомо не заглиблююся в тему екологічних збитків, завданих Українці російською агресією, бо вона потребує окремого дослідження. Скажу лише, що на кінець 2024 року цифра матеріальних втрат, озвучена Міндовкілля, вже перевищувала 65 млрд євро. Проте ці дані не є остаточними, бо, по-перше, війна триває; по-друге, майже третина територій природно-заповідного фонду нашої країни перебуває або під окупацією, або в зоні бойових дій; по-третє, значні площі потребують розмінування; по-четверте, 1 тис. 300 видів рослин і тварин через москальські обстріли опинилися в зоні ризику і можуть зникнути назавжди. Катастрофічної шкоди завдано ґрунтам, водам, повітрю. І все це потребуватиме не лише колосальних інвестицій для відновлення, а й безцінного досвіду наших партнерів, зокрема Польщі.

Наш престур — це перша з початку повномасштабної війни поїздка журналістів з Києва, Одеси, Запоріжжя до Підкарпатського воєводства на запрошення Польської організації туристичної. Метою було показати, як можна розвивати туризм, щоб він став по-справжньому бюджетоутворювальною галуззю; чим привабити подорожуючих іноземців (і це не завжди дорогі готелі чи всевітньо відомі пам'ятки); як сприяти організації «зелених» маршрутів, екокад, локацій для тих, хто просто любить мандрувати пішки з наплічником. Як-от наша гід Олена Бондаренко, яка навіть книжку про це написала «Сама. 2300 кілометрів через усі Карпати», що цього року має вийти у видавництві «Віхола».

А ще ця подорож виявилася про те, що найтемніші моменти минають, що після війни настає мир, що відродження часом набуває неочікуваних форм. Перефразовуючи Франсуазу Саган, додала «трохи оптимізму в холодні часи». ■

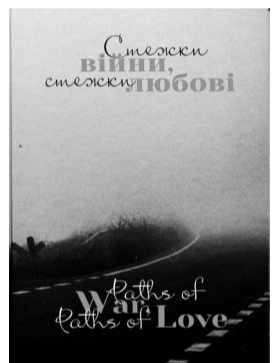
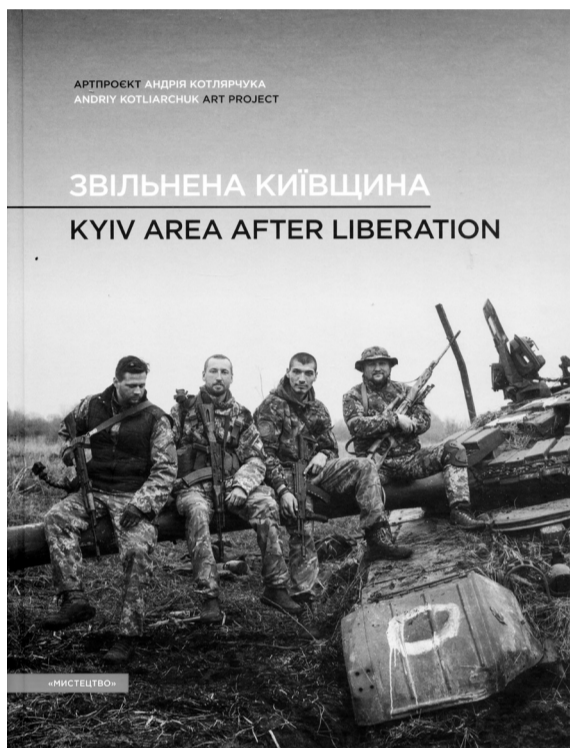
НОМІНАНТ

Скелет російського пілота —

пам'ятатимемо і помстимося

Костянтин РОДИК

Попередній воєнний альбом Андрія Котлярчука «Добровольці. Доба героїв» (К.: Мистецтво, 2019) став лавреатом тодішньої «Книжки року» — рецензія в «УМ» від 14.02.2020. Нинішній, «Звільнена Київщина», зовні мало відрізняється: однаковий формат та зіставний обсяг, зйомка тією ж елітною камерою з кадром 6х6 і автор так само майстерно ховається за позірною «простотою» композицій. Проте сторітелінг тепер зовсім інший. Це вже не лише про готовність, рішучість і демонстративний виклик ворогові на початку війни, яка тоді звалася АТО, а про розуміння, із чим насправді зіткнулися після 24 лютого. Про позбавлення ілюзій, про загнуданий страх, про лють і помсту.

Змінюється ракурс зйомки. Раніше — здебільшого фронтальні портрети бійців великим планом у бліндажі чи на позиції. Прямі погляди в об'єктив — спокійні, заглиблені в себе, часом напружені, незрідка усміхнені. У новій книзі портретні плани майже зникають, але є один такий знімок, який ви не забудете: погляд — очі в очі — бійця штурмової бригади. Очі, які встигли побачити чимало. І в них — крайня затаєність. Ніби візуалізація слова з передмови головнокомандувача Сирського: «Ми пам'ятаємо і помстимося».

Це вже не галерея добровольців, що випромінювали ейфорію, котра довгий час зігрівала весь тил. Це знімки людей війни. Солдатів за сутю. І тут непроминальний кадр, на якому жінка й чоловік позують у недбало-розслабленій усміхненій позі. Жінка — у чорних окулярах, котрі лишать якумсь лазурному берегу, як і біла автівка, на яку обоє обіперлися. Якби не її автомат і медична сумка та його повна викладка. Від обох струменить задоволення: добре зробили свою роботу. Знищили ворогів. Підпис: ветерани батальйону «Братство» — Вікторія Заверуха та Олексій Середюк.

Андрій Котлярчук разом із цим батальйоном брав участь у знищенні московитського угруповання, яке намагалось прорватися до Києва зі сходу. Гостролуччя, Перемога, Лук'янівка. Далі — Чернігівщина. Підрозділ діяв у складі 10-ї гірсько-штурмової бригади ГУР МО. «Братство» воювало відчайдушно і професійно. Як значить у ще одному короткому передньому слові очільник однойменної партії Дмитро Корчинський — четверо Героїв України і кілька кавалерів орденів Богдана Хмельницького та «За мужність».

Отже, авторський фотопогляд масштабується, панують середні й панорамні плани. Бійці тепер частіше —

на повний зріст. Міцно й упевнено стоять на землі. За спиною — спокійно. Навіть коли там — розчавлена ворожим танком цивільна автівка. Постава солдата ніби перекреслює, відмінняє, скасовує надалі щось подібне.

Подібне до чого? Новий альбом Котлярчука — спроба відповісти на це запитання, що виходить за межі досвіду кількох поколінь українців. Зупинене зло, ніби з романів Кінга, якому ми не вірили. Ось московитський танковий трак, що так і не дотягнувся до крайньої хати. Цивільний мікроавтобус, вивернутий вибухом навспак. Сюрреалістична картинка зруйнованого мосту — не знати, яка сила спроможна на таке. Зірвана, ніби кришка бляшанки, башта ворожого БМП, яка ламає всі канони до сприйняття, а що мистецького «золотого перетину» картини. Неуявимо — ось що парадоксально транслює нам Котлярчукова камера.

Скелет даху на купі будівельного сміття, яке було стандартно-добротним будинком. Перекручений — наче дротяний — велосипед біля вигризеного осколками паркану, що дивом тримається звичного місця. Дотичним натюрмортом — пошматоване не людською рукою гілля. З іншого ракурсу — той самий скалічений до повної інвалідності паркан, поруч розтрощене до невпізнанності невідомо що. Відплив після бою лишив по собі дві коробки з-під одноразового гранатомета під хідником. Решта за кадром — ваша уява.

А ще «мікропейзажі» — наприклад, калюжки розплавленого алюмінію навколо згорілого танку. Фрагменти техніки, які важко ідентифікувати посеред звичного пейзажу, — ніби зона зі «Сталкера». Ракета «Граду», що пробила стелю вітальні й застрягла там, як акулячий писок у «Щелепах». Кіно жаків. Як чепурний будинок (якщо не зважати на «акуратно» пробитий дах), перед

яким маленький мальовничий ставок. А пригледітисся — то зібралася вода у вирві від 500-кілограмової авіабомби. Як і скелет пілота збитого місяць тому московитського гвинтокрила.

Та ось «композиція», яку зрежисувати навряд чи можливо: «Кухня сільського будинку після потрапляння в неї танкового снаряда». За всієї очевидної реалістичності — побачити саме це і саме так може тільки Художник. Годі вже бити поклони умовному нефікш'у — відтворити реальність здатні не так очевидці, як митці, що за замовчуванням є аналітиками. Як-от Котлярчук.

Видати фотоальбом — справа неабияк затратна. Навіть якщо йдеться про воєнну фотографію. У книзі Котлярчука зазначені дванадцять меценатів проекту. Не дивно, що маємо таких видань виразно обмаль. Проте ігнорувати фотографію війни видавці не можуть, знаходять паліативні способи репрезентації. Як ілюстрацію до текстів. Фотоякість, звісно, втрачається — а з нею й впливовість. Проте не повністю.

Ось книжка Мирослава Ляюка «Бахмут» (К.: Ukraïner, 2024), де співавтором є фотограф Данило Павлов. Про неординарний текст — іншим разом окремо. Формально світлина Павлова є символічними заставками глав. Та водночас віддані під них розгортки — свідчення самодостатності.

Надвечір'я над пасадкою: знятий у конражурі силует бійця — ніби дух помсти. Артилерист, геть юний хлопчина, несе снаряд тим самим (?) переліском — на обличчя: працюю, не заважайте. Пожежна машина в Бахмуті, що промайнула у вікні. Злий язик вогню по ворожому прильоті на... автомобіль? Зосередженість волонтера в автівці на тлі поглинутого блекаутом міста. Шикуння бійців у якомусь просторому вестибюлі. Стоїть чота (взвод за советською термінологією). Будуть нагороджувати, судя-

КОРОТКІ СПИСКИ: ВІЗИТІВКА

На експертній сесії Всеукраїнського рейтингу, що відбулася наприкінці грудня, сформовані Короткі списки у семи номінаціях. Їх опубліковано на нашому партнерському сайті «Буквоїд». А ми починаємо рецензувати ті топвидання. Номінантів подано за абеткою — лавреати стануть відомі наприкінці наступного місяця.

Малярство/фотографія/пластика

Алла Горська. — К.: Родовід. 300 с. (п)
Люсія БОНДАР, Сергій МЕЛЬНИЧЕНКО. Conceptual Photography. Сучасні фотографічні експерименти з техніками та образами. — К.: Creative Publishing. 272 с. (п)
Петро ГУМЕНЮК. Іконопис. Живопис. Графіка. — К.: Дух і Літера. 224 с. (п)
Е.Г. ГОМБРИХ. Оповідь про мистецтво. — К.: ArtHuss. 664 с. (п)
Андрій КОТЛЯРЧУК. Звільнена Київщина. — К.: Мистецтво. 240 с. (п)
Енні ЛЕЙБОВІЦ. Дивокрай. — К.: ArtHuss. 440 с. (п)
Паола УТЕВСЬКА, Дмитро ГОРБАЧОВ. Будинок із левами. Нариси історії українського візуального мистецтва. — К.: Дух і Літера. 568 с. (п)

* оцінювалося 27 видань

** раніше «УМ» публікувала рецензії на книжки Енні Лейбовіц (04.09.2024) та Люсії Бондар і Сергія Мельниченка (27.11.2024)

чи з кількості розкладених на столі відзнак, — усіх. У повній викладці зі зброєю, готові одразу на вихід.

А ось книжка «Це війна. Українські письменники і письменниці про те, як пережити катастрофу» (К.: Критика, 2024). Теж не торкатимуся зараз текстів, але даремно видавець не виставив у підзаголовок «і фотографії». Бо світлина Анни Ільченко — чимала складова іміджу цього видання.

Два фото ще до текстів: згвалтоване снарядами дерево перед обійстям і жінка, що затуляє вікно набитими піском каністрами і — закриває старовинні віконниці. На іншому видно частину будинку явно позаминуло століття, а далі — його пораненого москвитями молодшого на століття брата. Тишею-реків'ємом простує чорний кіт. І ще одне знагла зламане дерево, як шлагбаум-оберіг. А на зовсім іншому за стилістикою фото — залишки, ніби мамонта, розстріляного москвитями сучасного американського трактора на сільському подвір'ї.

Колись — 2000 року — Василь Пилип'юк першим у вітчизняній видавничій практиці яскраво-пам'ятно сполучив фото і поезію — проілюстрував вірші Дмитра Павличка своїми світлинами (чи навпаки?). Відтоді це поволи стало загальною практикою. А нині стає, у публікації віршів з війни, переважною.

Видавництво «Фоліо» вже опублікувало дві такі поезо-фотографічні збірки: «Незламні/Fog Invincible» (2023) та «Стежки війни, стежки любові» (2024). Там — три помітні фотомайстри. Новішу книжку відкриває (поза його ж обкладинкою) Олександр Медведенко: український бойовий літак летить на схід у просвітлі мирного віття (над Оболонню?). Як зазначено наприкінці книжки, Медведенко «раніше знімав у жанрі весільної та сімейної фотографії протягом дванадцяти років... Тепер знімає репортажі там, де допомагає».

Авторський пріоритетом Медведенка є жорстока вабливість руйнувань — сказав би, якби це не сприйняли за блюзнірство. Судить самі: ось автівка доїжджає до Т-подібного перехрестя. Ліворуч — напівзруйнована двоповерхівка. Праворуч — невідомість. Зверху тиснуть важкі хмари. А тут уже замість хмар густий чорний дим від влучання ракети, а на його тлі — біла, мирна, довоєна висотка. Медведенко «колекціонує» руйнування, «коментуючи» їх, наприклад, випадковою постаттю панянки в капелюшку.

Некрополі влучань. Повністю зруйнована будівля на тлі уцілілого боку з табличкою «Вулиця Миру». Дим з п'яти вікон середнього поверху «висотки», за яким зникає її верх. Відзнятий із середини напівпритомно-понівечений храм. Збита верхівка ЛЕПу. А знімок відірваного колеса якогось військового монстра, де на

задньому плані розтрощена будівля, нагадує Котлярчука, а ще більше — того ж Кінга.

Це одна фотоавторка цього двокнижжя — Іва Сідаш. Зима, зруйнований міст як декорація. Жінка, що тягне валізу з іншого берега через кригу. Жінка в підвалі, що вирішує, як бути далі. Сарай з поцяткованою осколками покрівлею, діра від більшого пропусає прожектор сонячних променів. На цьому тлі — жива-оптимістична курка.

Олексій Самсонов, третій фотоспівавтор, у воєнній журналістиці з 2017-го. Можна сказати, також спеціалізується на символіці руйнувань. Ось бачимо частину багатопверхівки, в яку щось влучило: два наскрізь вилучені поза фасадом поверхи, з яких вітер розвіє якісь кабелі. Великий план двох квартир, яким знесло зовнішню стіну. І вже геть моторошно: кілька таких «розкритих» квартир по фасаді та ще понівечена автівка під колишнім під'їздом. Місця, які стали непридатними для життя. Проте — обчухране стріляниною знизу, але живе зверху дерево поміж двох неживих будинків...

Друга поезо-фото-книжка «Фоліо» вийшла удвічі більшим накладом. Це обнадійливий індикатор попиту, а отже заряджає оптимізмом: український покупець книжок почав таки уважно приглядатися до книжкової фотографії. Принаймні до віддзеркалення нею війни. І неважливо, чи це суто мистецьке видання, а чи лише «підтримка» поезії (хоч не певен, що не навпаки).

Фоторепортажам на передову пробитися важче, ніж репортажистам-текстовикам. Тож будьмо уважніші до їхніх свідчень-узагальнень. Якось у журналі Digital Photographer (березень 2007 р.) вичитав таку оцінку переможної світлини World Press Photo у царині воєнної фотографії: «Ми побачили, відчули істинне лице хаосу. Його відкрила війна. Фотограф же в одному кадрі утілює її символічну формулу, за допомогою кількох образів змалював картину людства і напрямку його майбутнього розвитку». Певною мірою це і про Котлярчука (і далі за сьогодишнім списком), включно з іншими достойними фахівцями воєнної фотографії, про яких «УМ» неоднораз писала.

У найпершому, пілотному, вважай, випуску «Добровольців» Андрія Котлярчука під однією зі світлин є така підтекстівка: «Отець Володимир: Про Христа також казали, що він не воскресне. Деякі і досі впевнені, що він ніколи не існував. Те ж саме сьогодні відбувається і з Україною» (К.: Фонд сприяння розвитку мистецтв, 2016).

Подібне відбувається, схоже, і з фотографією. Нехай щастить! ■

Редактор сторінки
Костянтин Родик
rodyk.kostyantyn@gmail.com

Наталія ОСИПЧУК

В історії України є чимало постатей, які власним героїчним чином назавжди уславили свої імена. Ми відкриваємо для себе ці імена часто надто запізно, хоча наші герої варті того, аби їх гідно вшанували. Доля відміряла Миколі Леміку — члену ОУН, виконавцю політичного атентату — лише 18 років. Проте за таку коротку мить життя вдалося зробити так багато, що вистачило б не на одну біографію.

«Зворушити сумління цілого людства...»

Микола Лемик народився 4 квітня 1914 року в бідній селянській родині у селі Солова Перемишлянського повіту, що розташоване за 30 кілометрів від Львова. Хоча батькам було матеріально складно вчити дітей, проте нічого не могло зупинити бажання дати добру освіту.

Микола виявився здібним учнем, тож на «відмінно» склав так звані іспит зрілості, а згодом завдяки допомозі родича продовжив навчання на природничому факультеті Львівського університету. Його світогляд формувался на ідеології ОУН, тож спочатку юнак вступає до юнацтва ОУН, а згодом переходить до бойового відділу. В бойовій референтурі він перебував під особистим керівництвом Романа Шухевича — тодішнього бойового референта Крайової езекутиви ОУН — та його заступника Богдана Підгайного.

За спогадами сучасників, Микола Лемик був доволі харизматичною особистістю — мав привабливу зовнішність і, попри ліворукість, майстерно володів револьвером. Та попереду на юнака чекали неабиякі випробування. Прийшли страшні часи, лише одна згадка про які навіє жах. Саме 1933-й рік стане одним із найскладніших випробувань у житті юного Лемика.

Поки українці конали від голоду, галичани не лишалися байдужими спостерігачами. Влітку 33-го у Львові було створено Український громадський комітет рятунку України, у відозві якого «Біймо у великий дзвін і тривогу», опублікованій у газеті «Діло», наголошувалося: «Український народ! Де б ти не жив поза межами Великої України... ніде ти не можеш спокійно приглядатися величезному горю та мукам твоїх неволених та голодженних братів... Урвалася міра твого терпіння. Мовчати далі не можна. Скрізь, де б'ється українське серце, треба не тільки протестувати проти всіх комуністичних насильств, але й зворушити сумління цілого людства, поставити на ноги весь світ, щоби він звернув увагу на твоє положення і прийшов тобі з допомогою».

Організація українських націоналістів розуміє, що потрібно діяти блискавично та без упереджень. Тож було ухвалено рішення здійснити атентат на радянського дипломатичного представника у Львові. Розмірковуючи над можливим розвитком подій, оунівці доходять до висновку: аби справи надали необхідного розголосу, особа, яка вчиняє атентат, має здатися в руки поліції. Лише так можна було досягти мети, адже саме на суді мали бути викриті жорстокі дії радянської влади, які призвели до голодної смерті мільйонів українців.

«По обличчю Романа Шухевича котилася сльоза...»

Бойова референтура Крайової езекутиви ОУН ретельно готувала майбутню операцію, що мала відбутися в радянському консульстві. Як з'ясувалося, підібрати кандидатуру для виконання атентату було вкрай складно. Багато членів ОУН зголосилися на цей чин, проте після тривалих дискусій було вирішено обрати Миколу Леміка. Попри юначий вік — у 1933 році йому було лише 18 років, — він відрізнявся поміж однолітків своєю виваженістю та кмітливістю. Ці риси були вкрай важливими, адже на суді потрібно було виступити так, аби переконати у невідворотності покарання за злочини режиму.

На початку жовтня Микола Лемик у Львові зустрівся у Стрийському парку зі Степаном Бандерою. Говорили по справі — про політичну ситуацію, страшні наслідки Голодомору на Великій, як вони говорили, Україні. Бандера давав юнакові настанови — як поводитися на суді, як пояснити мотив свого вчинку. Звісно, ніхто з рідних юного Лемика не знав про деталі майбутньої операції. Цього не могло бути, адже все трималося в таємниці. Утім, за свідченнями сучасників, мати юнака не знаходила собі місця від хвилювання.

Материнське серце відчуvalo біду, бо навіть сон наснився віщій. Попри те, що Микола Лемик тримався впевнено, на станції Куровичі стався інцидент, який ледь не поклав край усім планам. Несподівано юнака зупинив поліцейський, проте дивним чином Миколі вдалося переконати, що він поспішає у справах...

Надзвичайно щемливі спогади залишив заступник Романа Шухевича Богдан Підгайний, з яких ми дізнаємося, що долею юнака переймалася не лише його мати, а й керівник бойової референтури.

«Грошей ми тоді мали дуже мало, — писав Богдан Підгайний. — Черевки в Миколі були зовсім подерті, і він, почервонівши, запитав несміло, чи не міг би десь позичити крапці, бо коли згине, буде сором для Організації, що йому пальці вилазять. Ми купили йому черевки і шкарпетки, а він, перевзвшись, попросив ще, щоб ті черевки його, хоч подерті, відіслали до його дому, бо батько, як направить, зможе ще ходити. Я побачив лише, як Роман нагло відвернувся, щоб Микола не доглянув його сльози, що покотилася по його обличчю».

Микола був веселий... Він мав дати смертельний постріл у представника більшовицького режиму, як протест проти голодної смерті мільйонів братів в Україні. Перед вечерею у народній гостинниці Роман хотів зробити Миколі ще останню приємність, запропонував йому щось добре з'їсти. Микола, подумавши хвилину, ніяково попросив гречаної каші та кислого молока. Востаннє стиснули ми Миколі правицю і пішли, кожний зі своїми думками, що все було з Миколою, перед яким — це ціла ніч і майже цілий день самоти й душевних переживань. Рано-вранці він мав піти вже сам до сповіді. Мовчки йшли ми з Романом у темну осінню ніч. Мовчки ми розсталися. Лише наприкінці Роман сказав тихо, немов до себе: «Найрадше пішов би я сам». — Так думав тоді і я».

■ ГЕРОЯМ — СЛАВА!

Помста за голодну

Микола Лемик знався з Романом Шухевичем та Степаном Бандерою, а на його весільних обручках викарбували день смерті Євгена Коновальця

Микола Лемик під час процесу у Львівському окружному суді.

«За муки і смерть наших братів і сестер...»

Тим часом юний Лемик був весь в очікуванні невідворотного покарання.

21 жовтня, помолившись у церкві, зупинився біля радянського консульства. План було продумано до дрібниць — лишалося лише його дотримуватися. Подзвонивши у двері, опинився віч-на-віч із черговим. Стандардне запитання про мету візиту до консула і така ж сама відповідь: «Прийшов у справі виїзду до Радянської України».

У книжці відвідувачів зареєструвався під прізвиськом Дубенко. Секретар запросив пройти до консула, але Лемик вже сам зробив рішучий крок уперед. Попри блискавичність події, встиг зауважити, що консул зовсім не схожий на особу, портрет якої йому показували під час підготовки до операції. Проте часу на роздуми не було, потрібно було діяти рішуче. Консул почав ставити запитання щодо мети поїдки, про родичів у радянській Україні.

Микола Лемик діяв миттєво. На пропозицію консула показати листи від родичів юнак витягнув заряджений пістолет і зі словами: «Це тобі від Організації українських націоналістів — за муки і смерть наших братів та сестер, за голод в Україні, за всі знущання...» — виконав атентат. Цієї миті Лемик навіть не підозрював, що він ліквідував не справжнього консула Голубова (який, почувши постріли, заховався), а керівника канцелярії Майлової. Микола дочекався, як польська поліція наказала йому покласти револьвер на підлогу, і дав себе вивести на вулицю.

Судове засідання розпоча-

лося доволі швидко, вже 30 жовтня 1933 року. Лемика захищали відомі львівські адвокати — доктор Степан Шухевич та Володимир Старосольський. Під час перерви Шухевич підійшов до Миколи і тихо проговорив: «Ви вбили іншу людину — Майлової, сто разів гіршого, ніж Голубов. Це був спеціальний представник Сталіна, що контролював дипломатичні і консульські советські представництва у Польщі... Ви зробили приємну несподіванку товаришеві Сталіну...».

Судовий процес привернув увагу всіх свідомих українців. За спогадами очевидців, під судом було багато молоді на знак солідарності з оунівцем, який помстився за братів і сестер, закатованих голодом. Вчинок юного Лемика не був даремним, вдалося досягти мети, яку ставили перед собою оунівці, — «зворушити сумління цілого людства».

Політичний «Святий Хрест»

Оголосили вирок — довічне ув'язнення. Покарання відбував поблизу Варшави, в сумнозвісній політичній в'язниці «Святий Хрест». Там познайомився з оунівцем, багатолітнім в'язнем польських, німецьких і радянських тюрем Петром Дужим. За спогадами Дужого, юнак справив на нього неабияке враження.

Попри нелюдські умови ув'язнення, Лемик не нарікав на долю, тримався гідно, не втрачаючи оптимізм та життєрадісність. На запитання Петра Дужого: «Коли ж, Микола, йдеш на волю?» — відповідав з усмішкою: «З неділі, щоправда, ще не відомо, з якої неділі, але це таки буде з неділі».

Юний Лемик був чи не єдиним у в'язниці, хто змушений був носити кайдани. Але жага до життя перемогла все — Лемик навчився знімати кайдани, що згодом врятувало йому життя. Як Микола і жартував, він вийшов із в'язниці саме в неділю, 1939 року. Його втеча сталася на початку Другої світової війни, коли в'язнів переводили до іншої в'язниці.

Леміку вдалося майже неможливе — зняти кайдани і втекти. Лікувати його взялася одна українська родина на Закарпатті, а за деякий час Микола Лемик уже вчителюватиме в цьому селі. На деякий час він випав з активного оунівського життя, проте від долі не втечеш. За деякий час ОУН почала активно творити підпільну мережу на території Холмщини, а націоналісти дізналися про те, що легендарний Микола Лемик живий і здоровий. А якщо доля дала другий шанс, то часу для роздумів не було.

Микола Лемик повертається до активного життя, опиняючись у Кракові, де йому доручили очолити референтуру з так званих «калакутьських справ» («калакутьські» називали сполонізованих на той час українців), тож перед Лемиком постало завдання поширювати українські ідеї поміж населення Холмщини та Підляшшя.

«Ви, певно, призначені одне для одного...»

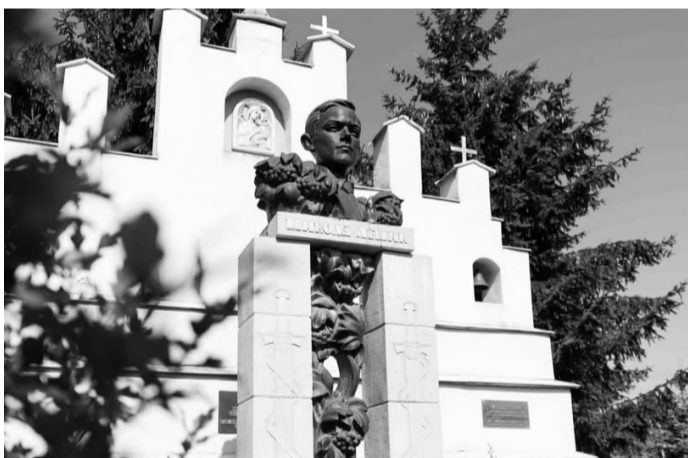
Здавалося б, життя Миколи Лемика було настільки насиченим роботою, що в ньому не могло бути місця для приватних справ. Проте кохання його не оминуло — 23 травня 1940 року на панахиді біля греко-католицької церкви в Кракові

■ ГЕРОЯМ — СЛАВА!

СМЕРТЬ МІЛЬЙОНІВ

Пам'ятна таблиця Миколі Лемику у Львові.
Фото з Вікіпедії.

Погруддя Миколи Лемика у селі Солова.
Фото з fb-сторінки Локальна історія.

Іван Климишин познайомив його з майбутньою дружиною, сказавши: «Ви, певно, призначені одне для одного».

Люба мала схожі з Миколою Лемиком погляди, тож не дивно, що їй також заповідався тернистий шлях. Вже на схилі років, після всього пережитого, Люба Возняк поділиться безцінними спогадами з Василем Овсієнком: «Коли настав 1939 рік, Україна була вже готова до боротьби. Батько наш був у «Просвіті», після поляків прийшли більшовики. Я перша перейшла Сян, пішла за кордон. За мною перейшли батько і сестра. Брат Степана Бандери Василь згодом одружився з моєю сестрою Даркою. Василь забрав мене у Краків, тож я трошки в них жила, потім пішла на курси машиністок. Потім і Степан одружився, а коли він одружувався, то була я, Василь, ще хтось з організації. Взагалі Степан був дуже скром-

ний, він не хотів робити собі якогось весілля. Казав: «Як запросити, то всіх або нікого».

Дружиною Степана Бандери стала Слава Опарівська, мама її вчителювала. З моїм майбутнім чоловіком познайомив Микола Климишин, почали зустрічатися. Одного разу Микола Лемик прийшов і категорично запровадив мене до церковці, там ми одружилися. Я захотіла, щоб на наших обрядках було написано «23 травня 1940 рік», коли ми познайомилися. Не день шлюбу, а такий пам'ятний для нас день смерті Коновальця». Оскільки прізвище Лемик було на той час занадто відоме, то вирішили взяти шлюб за прізвищем Синишин (належало одному з побратимів Миколи, який на той час вже загинув).

Після проголошення у Львові 30 червня 1941 року сора́тниками Степана Бандери Акта відновлення Ук-

раїнської держави необхідно було вирушити на схід, аби пропагувати ідеї незалежності. Одну з похідних оунівських груп очолив Микола Лемик.

«Він міг залишитися в Галичині і не наражатися на смертельну небезпеку, — пригадувала пані Люба, — проте Микола йшов у Велику Україну з нестримним бажанням та піднесенням. Виконуючи завдання ОУН, я теж пішла за ним слідом. Його не хотіли посилати, тому що він сидів, а то була досить голосна справа. І мене він питав: «Слухай, ти мене можеш не пустити? Ти могла б мене не пустити?». Звичайно, що не могла. Ми були однієї та виховувалися однією. Він тоді сів, коли я працювала в організації. Він мені казав: «Я ж за ту Україну відсидів стільки! Ти й справді не змогла би мене не пустити...».

Микола Лемик мав дістатися Харкова, вислав зв'язкового, щоб дружина могла долучитися до нього, та коли вона прийшла в Полтаву, його вже не було серед живих...

У жовтні 1941 року Миколу Лемика заарештували німецькі спецслужби. Доля самої Люби Лемик також склалася трагічно. Протягом 1943—1945 років працювала на підпільній радіостанції «Вільна Україна», яка передавала в ефір інформацію про діяльність ОУН та УПА російською, французькою та англійською мовами. У 1947 році рішенням «особливої наради» МГБ була засуджена до 25 років ув'язнення.

У мордовських таборах каралася майже 9 років, аж до настання «хрущовської відлиги». Завжди вирізнялася активною позицією, всіма методами захищаючи людську гідність за нелюдських умов.

У листівках, які Любов Лемик поширювала серед в'язнів, йшлося про те, що немає поділу серед українців на східняків та західняків. Зверталася також до політв'язнів з проханням не співпрацювати з адміністрацією, не ставати «багатом над чужими і над своїми». А за те, що влаштувала численні свята, великодні вечори, каралася у карцері.

Проте ніщо не зламало волю українки, за нелюдських умов життя вона змогла зберегти свою гідність. Коли вже з'явилася можливість оселитися у своєї племінниці Дарії (до Івано-Франківська Любов Лемик переїхала у 1967 році), своє життя присвячувала тим, хто того найбільше потребував. «Вона стільки всього пережила, перетерпіла, але не втратила якоїсь особливої доброти, — згадувала племінниця. — Так чесно і самовіддано життя вдається прожити не кожному».

...Проте подружжю Лемиків це вдалося — в ім'я України і її майбутнього. ■

■ БЕЗБАР'ЄРНІСТЬ

Особливе вирішення потреб

Вперше у вишах країни НУБіП презентує інклюзивну комп'ютерну лабораторію цифрових технологій у соціальній роботі

Інноваційний центр орієнтовано на інтеграцію сучасних цифрових технологій та принципів безбар'єрності.
Фото надане НУБіП.

Ростислав ТАРАСЕНКО, Ірина ДЕМЧЕНКО, професори кафедри соціальної роботи та реабілітації Національного університету біоресурсів і природокористування України

Першу серед вітчизняних закладів вищої освіти інклюзивну комп'ютерну лабораторію цифрових технологій у соціальній роботі презентовано в Національному університеті біоресурсів і природокористування України. Облаштовано новий підрозділ гуманітарно-педагогічного факультету коштом власне університету, без залучення можливостей благодійних проєктів, що підтримують ініціативи зі створення інклюзивних просторів в Україні.

Її створення враховувало щонайменше два ключові аспекти. Перший — це створення умов для формування цифрових компетентностей у здобувачів освіти з/без особливих освітніх потреб. Другий — підготовка майбутніх фахівців за спеціальністю «Соціальна робота» в умовах соціальної інклюзії в контексті формування умінь та навичок підбору, налаштування, застосування спеціалізованих програмних засобів і пристроїв, які дозволяють людям з порушеннями зору, слуху, опорно-рухового апарату використовувати комп'ютеризовану техніку для опрацювання інформації, спілкування, відпочинку, дозвілля тощо. Сьогодні це вельми актуально.

Реалізація першого потребувала суттєвої реконструкції існуючих приміщень, моделювання їх інтер'єру та меблів з урахуванням принципів універсального дизайну, відповідних норм та вимог. Комплекс таких рішень, у поєднанні з іншими заходами, дозволив отримати в НУБіП першу комп'ютерну лабораторію, яка дає змогу повноцінно здобувати якісну професійну освіту особам з особливими освітніми потребами, формувати цифрову компетентність, сприяючи їхній інтеграції в сучасне інформаційне суспільство та розвитку творчого потенціалу.

Виконання ж наступного завдання — використання інклюзивної комп'ютерної лабораторії як навчального полігону для вивчення сучасних інформаційних технологій у сфері надання соціальних послуг — потребувало передусім

оснащення робочих місць не тільки сучасними комп'ютерами, а й цілою низкою спеціалізованого програмного та апаратного забезпечення. Важливо, що деталізація цих спеціалізованих рішень значною мірою залежить від нозологічних проблем людей з інвалідністю — сенсорних, рухових, ментальних, що вимагають спеціального підходу та адаптованих рішень, які враховують їхні індивідуальні особливості та потреби. Саме в цій лабораторії студенти в межах дисципліни «Інформаційні технології в соціальній роботі» відпрацьовують практичні навички роботи з різними типами спеціалізованого програмного забезпечення — для субтитрування мовлення, інструментами перетворення його на текст, програмами для відеозв'язку, що підтримують текстові повідомлення, екранними зчитувачами, програмами для збільшення зображення на екрані, віртуальними клавіатурами тощо.

— Особливу зацікавленість у майбутніх соціальних працівників викликає відпрацювання навичок роботи з програмним та апаратним забезпеченням, яке надає можливість керувати комп'ютером за допомогою руху очей з використанням айтрекера, — ділиться враженнями студентка 2-го курсу спеціальності «Соціальна робота» Вікторія Коротенко. — Ця технологія дозволяє рухати курсор на екрані, здійснювати навігацію по файлової структурі, запускати додатки, переглядати вебсайти, набирати текст на віртуальній клавіатурі. Вона особливо цінна для людей, які повністю втратили функціональність кінцівок. Крім того, технічне забезпечення лабораторії включає й інші спеціалізовані пристрої.

Тепер ця лабораторія — зручне місце для проведення лекцій, лабораторних занять та інших заходів для людей з особливими освітніми потребами. І перший крок до амбітної мети — створення в НУБіП інноваційного центру, орієнтованого на інтеграцію сучасних цифрових технологій та принципів безбар'єрності. Він стане не лише місцем для відпрацювання практичних навичок майбутніх соціальних працівників, а й платформою для розробки інноваційних рішень, спрямованих на підвищення якості життя осіб з інвалідністю. ■

■ ВЛАСНИЙ ДОСВІД

Для швидшого одужання потрібно правильно харчуватися

Зробимо корисне синонімом смачного

Дарка КОХ

Зима — це не лише різдвяні чи новорічні свята, а й період сезонних захворювань — застуди, ГРВІ, грип тощо. Навіть якщо ви не лікуєтеся антибіотиками, після яких, як наслідок, настає дисбактеріоз, усе одно організм «наповнений» токсинами та шлаками, які необхідно виводити не лише великою кількістю рідини (соки, морси, трав'яні чаї, мінеральна вода), а й антиоксидантами, що містяться в низці продуктів, та вітамінами. З дисбактеріозом вам допоможуть упоратися кефір, йогурт та кисломолочні продукти. Поповнити ж організм вітамінами можна за допомогою фруктів та овочів, скажімо, багаті на вітамін С лимони, ківі, відвари з шипшини, але, що дивно, найбільше містить у собі цього вітаміну... квашена капуста. Аскорбінова кислота (вітамін С) допомагає імунним клітинам знешкодити токсини, віруси та бактерії, має протизапальну та антиалергічну дію.

Стануть у нагоді організму також фосфоліпіди та вітамін Е, які захищають його від впливу токсичних речовин, а вітамін Е також активує утворення інтерферону та імуноглобуліну. Ці речовини містяться у відварених на м'яко яйцях, скумбрії, трісці, а також у нерафінованих оліях (соняшниковій, кунжутній, оливковій). Що цікаво, найбільше фосфоліпідів на дні пляшки з олією — у вигляді мутного осаду, тож не варто його виливати.

Особливо після виснажливої хвороби варто пам'ятати, що ваш організм провів велику роботу, поборовши недугу, тож йому варто трішки відпочити, а тому не навантажуйте його важкотравною їжею, особливо м'ясною. Краще споживати легкі супи, салати зі свіжих чи квашених овочів, рибні страви.

Консоме, або Бабусин бульйон

Не знаю, як вас, але мене в дитинстві «лікували» розсолом (ні, не огірковим чи капустяним — так на Галичині називають бульйон). Але не тільки українці вважають цю страву чудодійною — її споживають скрізь, але називають по-різному. Саме слово «бульйон» — французького походження, але є й інша назва — консоме. Адже бульйон — це основа будь-якої першої страви, а от консоме — це вже готова, самостійна страва.

Отож готуватимемо саме консоме. Для цього нам знадобиться домашня курка (її можна придбати не лише на ринку — чимало супермаркетів продають так званих фермерських чи домашніх курей), букет гарні (пучок сухих або свіжих пряних трав та лаврового листа, перев'язаний кулінарною ниткою або ж вкладений у бавовняний мішечок), чимала цибулина, велика морква, стебло або ж четвертина кореня селери, корінь пастернаку або ж петрушки, свіжа зелень, кілька зерен чорного перцю, сіль, кілька відварених на круто яєць.

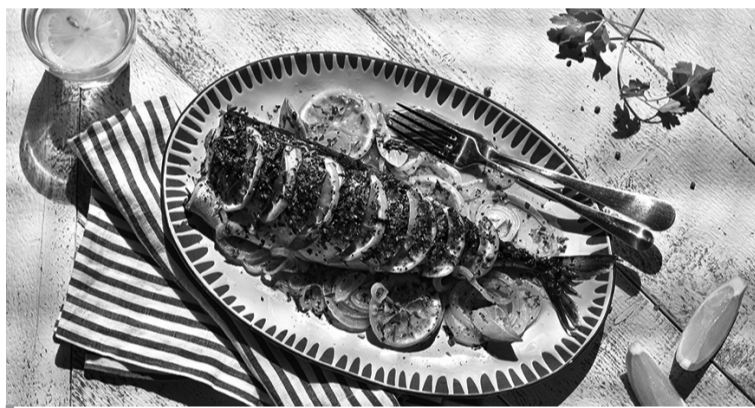
Миємо та нарізаємо чималими шматками курку, кладемо в каструлю та заливаємо холодною водою. Ставимо на великий вогонь. Як закипить — зливаємо повністю всю воду, ополіскуємо м'ясо, заливаємо свіжу воду і ставимо на помірний вогонь. Варимо 20 хвилин, знімаючи пінку.

Тим часом чистимо цибулю, моркву, пастернак чи петрушку, миємо. Цибулю та коріння кладемо цілими в бульйон, моркву нарізаємо соломкою і кладемо туди ж. Варимо ще 20 хвилин, тоді додаємо букет гарні (або ж улюблені пряні трави та лавровий листок), перець горошком та солимо. Готуємо ще хвилин 15, виймаємо пряні трави та лавровий лист. Зелень петрушки та кропу миємо, просушуємо паперовими серветками, дрібно нарізаємо та додаємо у готове консоме.

Перед подачею куряче м'ясо виймаємо, нарізаємо невеликими шматочками, кладемо в тарілку, туди ж кладемо й моркву, четвертинки відварених яєць та наливаємо бульйон.

Салат із капусти з яблуком

Позаяк ми вже знаємо, що квашена капуста дуже багата

Запечена в гірчичному соусі скумбрія.

на вітамін С, — вона особливо корисна людям, що переохворіли на застуду чи грип, тож готуємо з неї салат. Капусту трохи віджимаємо від зайвого соку, натираємо одне кисло-солодке яблуко (можна й мочене), поливаємо все оливковою чи будь-якою іншою нерафінованою олією, все ретельно перемішуємо. Якщо є, то можна додати ще й свіжу чи заморожену журавлину.

Скумбрія, запечена в гірчичному соусі

В жирі цієї риби міститься багато омега-3 кислот, так необхідних нашому організму, а також вітаміни D та B12. Назгал цю рибу люблять у копченому вигляді, проте навряд чи лікар порекомендує пацієнту копчені чи консервовані продукти, особливо після хвороби. А от запечену скумбрію люблять далеко не всі, адже вона має специфічний запах. Ну що ж, запропонуємо вам рецепт приготування цієї риби, під час якого жодних неприємних запахів не буде.

Беремо патрану скумбрії без голови, миємо її, висушуємо паперовими рушниками. Готуємо соус: столова ложка майонезу, столова ложка французької гірчиці, сіль, перець або ж приправи до риби — до смаку, все добре перемішуємо. Рибу змащуємо з обох боків соусом, кладемо у форму для запікання, застелену фольгою, і ставимо в духовку запікатися на 35 хвилин при 180 градусах. Фольгу краще не розгортати, інакше риба буде сухуватою, а в закритій фользі вона буде дуже соковитою.

Для покращення смаку скумбрії можна викласти на фольгу як підкладку кільця цибулі та кілька кілець лимона. Як гар-

нір до такої риби якнайкраще підійде відварений рис.

Морквяний тортик зі сметанковим кремом

Ну і як же без десерту в ці похмурі зимові дні? Пригадуючи поради з данської традиції хюге, в господі має панувати за тишок та пахнути свіжою випічкою і свіжозапареним чаєм. Тому будемо пекти не лише смачний, а й корисний тортик із моркви, адже каротин, що міститься у ній, — чудовий антиоксидант.

Отож до справи: беремо 300-320 г борошна вищого сорту, 8 г розпушувача, на кінчику чайної ложки соди, дрібку солі, 180 г цукру, 100 г вершкового масла, 4 яйця, 100 мл олії, 300 г моркви, 100 г грецьких горіхів, 70 мл апельсинового соку та цедру цілого апельсина. Для крему візьмемо 500 мл сметани жирністю 20 відсотків, а ще краще — домашню, сепараторну, та 200 г цукрової пудри.

Горіхи підсушуємо в духовці або ж на сковороді. Коли вистигнуть — подрібнюємо в блендері або ж, у кого є, на спеціальному млинку для горіхів (невеличку частину горіхів залишаємо на декорування торта). Моркву чистимо, миємо, просушуємо паперовими рушниками і натираємо на мліку терку. З апельсина натираємо цедру, а потім витискаємо сік.

У глибоку посудину вбиваємо яйця і всипаємо цукор, міксером збиваємо цю масу, доки вона не побіліє. Тоді вливаємо до неї олію, розтоплене масло та сік апельсина, додаємо цедру апельсина, всипаємо мелені горіхи та викладаємо натерту моркву. Все ретельно перемішуємо силіконовою лопаточкою, щоб маса була

Консоме — це схоже на бабусин бульйончик.

Квашена капуста дуже багата на вітаміни.

Морквяний тортик допомагає швидше одужати. Фото з відкритих джерел.

однорідна, без грудочок. В окремій мисці змішуємо борошно з розпушувачем, сіллю, содою. Тепер суху суміш частинами додаємо в яєчну і лопаточкою легенько вимішуємо, додаємо решту борошна і ще раз перемішуємо, щоб вийшла однорідна маса.

Тим часом вмикаємо духову шафу на 180 градусів. Деко застеляємо пергаментним папером, щоб були бортики. Викладаємо тісто і розрівнюємо його лопаточкою, ставимо деко в духовку. Випікати корж потрібно 20-25 хвилин, пробуючи зубочисткою, чи він пропекся.

Готовий корж ставимо на стільницю, застелену мокрим рушником, щоб він краще відділювався від паперу. Краї коржа відрізаємо десь по сантиметру з кожного боку. Сам корж ділимо на три рівні частини.

Тепер готуємо крем. Смета-

ну ще з ночі викладаємо в друшляк на складену в кілька шарів марлю, щоб з неї стекла зайва рідина, і ставимо в холодне місце (скажімо, на балкон чи веранду). Зранку сметану перекладаємо в глибоку чашу, додаємо цукрову пудру і збиваємо міксером спочатку на повільних обертах, а потім на великих, доки крем не стане густим та однорідним. Змащуємо коржі кремом, не забуваючи залишити частину для боків і верху. Обрізки коржів подрібнюємо, змішуємо з меленими горіхами та притрушуємо боки та верх торта. Зверху торт за бажання можна прикрасити свіжою лохиною чи іншими ягодами або ж цукатами.

Р. С. Дехто додає в тісто для коржів корицю, кардамон, мелений імбир, але це на любителя. Якщо сумніваєтеся — краще не додавати, торт і так вийде смачним та запашним. ■

Еліна Світоліна
українська тенісистка

«Повертатися знову і знову на корт — після вагітності, після операцій, починати все з нуля — це, повірте, дуже непросто. Це години й години роботи: на корті, поза кортом, у тренажерному залі».

Григорій ХАТА

ТЕНІС

Здатність тенісиста чи тенісистки перейти на турнірі Великого шолома умовний рубікон між першим та другим тижнем — добрий індикатор того, що в цього спортсмена є можливість та потенціал для підкорення головної вершини турніру.

На Відкритій першості Австралії-2025 здолати цей проміжний пік з українок змогла лише Еліна Світоліна. Вона єдиною з шести представниць України, які вийшли на старт змагань, зуміла подолати третє коло першого в сезоні Гранд слему.

Водночас Юлія Стародубцева, Дар'я Снігур та Ангеліна Калініна вибули вже в першому раунді. Натомість Марта Костюк та Даяна Ястремська дійшли до третього кола змагань, де їх зупинили вище сянї — іспанка Паула Бадоса (11-й номер посіву) та Елена Рибакіна з Казахстану (6) відповідно.

Загалом, найтитолованіша тенісистка України у Мельбурні вже дісталася чвертьфіналу і з вірою та оптимізмом дивиться в найближче майбутнє.

«Якщо чесно, то все ще попереду. Фінал ніби й близько, але насправді ще багато матчів. Я не люблю багато говорити про це. Думаю, лише зараз усе починається, адже з чвертьфіналів будуть дуже складні матчі. Тут права на помилку немає. Зараз моє завдання — зосередитися на наступній грі і працювати. Звичайно, я вірю і хочу виграти турнір, але зараз я думаю про наступну гру», — заявила Світоліна.

У чвертьфіналі на Еліну чекала зустріч з американкою Медісон Кіз, кращим досягнен-

Найтитулованіша тенісистка України здобула на Відкритій першості Австралії ювілейну перемогу

ням якої в кар'єрі наразі є фінал Ю-Ес оупен-2017. А Еліні цього року в Мельбурні підкорилося знакове досягнення. Вона стала першою тенісисткою в історії вітчизняного тенісу, кому вдалося виграти 100 матчів на турнірах Великого шолома.

Свою ювілейну перемогу на Гранд слемах Світоліна здобула в другому колі АО-2025, коли переграла американку Керолайн Доулхайд. А перед тим, на старті турніру, вона здолала румунку Сорану Кирстю, а в третьому раунді обіграла олімпійську чемпіонку Парижа-2024 в парі, італійку Жасмін Паоліні. При цьому в 1/8 фіналу друга ракетка України переможно завершила зустріч із нейтральною тенісисткою Веронікою Кудерметовою — 6:4, 6:1.

Примітно, що після початку повномасштабного вторгнення рф в Україну Світоліна не прогала російським тенісисткам жодного з восьми проведених з ними матчів. «Я не роблю нічого особливого, коли граю проти росіянок. Я просто відчуваю, що дух у цих матчах інший. Я вкла-

Еліна Світоліна впевнено пододала чотири раунди на Відкритій першості Австралії-2025.
Фото з сайту sports.info.

даю всю свою енергію», — розповіла Світоліна.

Варто зазначити, що на цьогорічному Аустреліен оупен Еліна грає з особливим драйвом. Каже, що на високі результати в Мельбурні її надихає хороша гра її чоловіка Гаеля Монфіса. Перед стартом АО-2025 він встановив історичне досягнення, коли, вигравши турнір АТР-250 в Аделаїді, став найбільш віковим переможцем (у 38 років та 4 місяці) змагань, які проходять під егідою асоціації тені-

систів-професіоналів, перевершивши за цим показником Роджера Федерера.

У Мельбурні Монфіс також виглядав досить пристойно, і тільки травма стегна зупинила його в четвертому колі змагань. «Мене підбадьорюють його перемоги», — зауважила Світоліна.

Оглядачі наголошують, що у свої 30 років українська тенісистка демонструє на корті надзвичайно високу швидкість та рухливість. «Це години й години роботи: на корті, поза кортом, у

тренажерному залі, — пояснює Світоліна. — Також, я вважаю, ментальна складова відіграє важливу роль. Повертатися знову і знову на корт — після вагітності, після операцій, починати все з нуля — це, повірте, дуже непросто. Для мене це справді неймовірне відчуття — досягати високих результатів на таких турнірах, як Гранд слем. Це завжди щось особливе. І я хочу подякувати своїй команді, яка вірить у мене та підтримує мене на цьому шляху». ■

Григорій ХАТА

УНІВЕРСІАДА

Видатні моменти кар'єри

На зимових студентських Іграх у Турині найбільше нагород для української команди здобули вітчизняні біатлоністи

На відміну від літніх дисциплін, зимові види спорту в переважній своїй більшості в Україні не входять до числа медальних та пріоритетних у розвитку.

Водночас Універсіада — це можливість трохи більше порадіти за вітчизняних «зимовиків», які на «білих» Іграх студентів 2025 року вже здобули дев'ять нагород і відчутно перевершили за цим показником результат попередньої Універсіади-2023 в американському Лейк-Плесіді, де «синьо-жовті» виграли шість медалей.

Досить прогнозовано тут високий медальний потенціал демонструє вітчизняна біатлонна збірна. Сім із дев'яти нагород, здобутих українськими студентами в італійському Турині, належать саме вітчизняним стріляючим лижникам. Іще дві нагороди до синьо-жовтої скарбнички поклали фрістайлісти.

Найбільш продуктивно Універсіаду-2025 проводить Богдан Борковський, в активі котрого дві золоті та одна срібна нагороди.

«Думаю, що моя перша золота медаль — це найвидатніше, що я зміг показати. Задоволений сьогоднішньою гонкою, цим «золотом», яке зміг здобути для України в такий складний час. Все робимо, аби представляти Україну і показувати хороші результати», — так прокоментував свою перемогу в короткій індивідуальній гонці Борковський.

Друге «золото» Богдан здобув у гонці переслідування. На фініші «персюту», який він починає після другого результату в спринті, Борковський мав хорошу фору над опонентами, тож зміг завершити перегони з українським прапором.

«Якщо чесно, в мене було таке бажання фінішувати з прапором, фіні-

Олександра Меркушина допомогла українській біатлонній збірній виграти на Універсіаді-2025 «золото» в сингл-міксті.
Фото з сайту suspilne.media.

шувати з запасом. Сьогодні була змога трішки розслабитись і просто відчутти те задоволення, якого іноді не вистачає на змаганнях. Але сьогодні було просто супер, мені сильно сподобалось», — поділилася відчуттями Борковський.

Іще одну золоту відзнаку українські біатлоністи отримали за підсумками сингл-міксту, в якому «синьо-жовтих» представляли Олександра Меркушина

та Сергій Супрун. Загалом, практично кожен український призер-біатлоніст отримав на Універсіаді-2025 статус мультимедаліста. Найтитолованіший — із трьома відзнаками — Борковський, по дві медалі мають Супрун та Дарина Чалик.

Знаковим студентський форум у Турині став для фрістайлістів Марії Анійчин та Олега Бойка, котрі вибороли сріб-

ні нагороди в «біг-ейрі».

Загалом, на Універсіаді-2025 змагаються 55 українських студентів, які заявлені в семи видах спорту: біатлоні, гірськолижному спорті, сноубордингу, фігурному катанні, хокеї, лижному фрістайлі та керлінгу.

Дуже близько до медального успіху в Турині підійшли вітчизняні хокеїсти. У чвертьфіналі вони сенсаційно в овертаймі здолали збірну Чехії, й тепер вони матимуть дві спроби для того, аби за підсумками турніру піднятися на п'єдестал. У півфіналі на «синьо-жовтих» чекає побачення з командою Словаччини, в якому вітчизняні хокеїсти прагнуть рвануватися за невдачу в зустрічі групового етапу.

До слова, нещодавно молодіжна збірна України завершила чемпіонат світу в дивізіоні ІВ в Естонії, де стала першою й змогла підвищитися в класі. «Не очікували, що обіграємо Японію 7:2 у вирішальному матчі. Хлопці налаштувалися та зіграли відповідально, зібралися — і все склалося добре. Для нас було важливо піднятися у класі», — розповів про підсумок «мундіалу» тренер української «молодіжки» Олександр Бобкін.

На Універсіаді українські хокеїсти також демонструють несподівану для суперників гру, і можна очікувати, що вони матимуть чим здивувати опонентів у найбільш вирішальний момент турніру. ■

ОГОЛОШЕННЯ

Втрачену картку водія для цифрового тахографа UAD000000BKJT000, видана 05 жовтня 2023 року Державним підприємством «Державний автотранспортний науково-дослідний і проектний інститут» на ім'я Скобеля Ярослава Миколайовича, вважати недійсною.

АКТОРИ І РОЛІ

Пілот, випускник Оксфорда, але все ще Містер Бін

Про шлях Роуена Аткинсона до світового визнання

Марія ТКАЧЕНКО

Майбутній комедіант народився 6 січня 1955 року в сім'ї Еріка Аткинсона та Елли Мей Бембридж. Дитинство хлопчика пройшло в містечку Консетт. Аткинسونи хоч і були багатодітною сім'єю, але ніколи не мали матеріальних труднощів. Початкову освіту майбутній актор здобув у приватній школі Дарема, а повну середню — у закритій школі Сент-Біс. Аткинсон був старанним учнем, уже тоді багато хто відзначав його акторські задатки. Склавши іспити з фізики та математики на вищій бал, Роуен вступив до університету Ньюкасла на факультет електротехніки. Закінчивши його зі ступенем бакалавра, він подався в Оксфорд. Він тоді навіть не думав про акторську кар'єру, хотів стати інженером і захистити кандидатську дисертацію. Однак життя розпорядилося інакше.

Поворотною точкою в біографії Аткинсона стало його знайомство з Річардом Кертісом, відомим режисером. Невдовзі Кертіс та Аткинсон захопилися гумористичним жанром. Тоді ж, надихнувшись грою французького коміка Жака Таті, Роуен вигадує образ Містера Біна.

У 1978 році Аткинсон починає свою кар'єру як радіоведучий авторського шоу Atkinson People. Через рік він дебютував у фільмі «Консервовані сміх». Його талант не залишився непоміченим. У 1983-му стартувала псевдоісторична комедія «Чорна гадюка», в якій Аткинсон зіграв недовгого та егоїстичного герцога Единбурзького. Серіал протри-

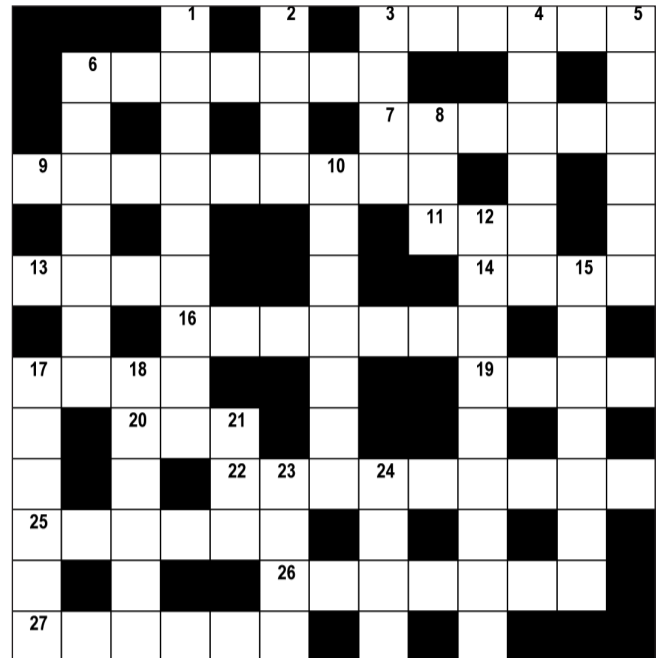
Усім відомий Містер Бін.
Фото з сайту obozrevatel.com.

мався шість сезонів. Однак світову славу Роуен здобув лише після виходу «Містера Біна». Сам Аткинсон порівнював Містера Біна з дитиною, замкненою в дорослому тілі. Після феноменального успіху «Містера Біна» Роуен став одним із найбільш затребуваних комедійних акторів у Британії. За своєю кар'єрою актор приміряв на себе безліч образів — починаючи з агента Джонні Інґліша та герцога Единбурзького до всім відомого Містера Біна.

У 2001 році Роуен вирішив зробити невелику перерву в роботі й вирушив разом із сім'єю у відпустку до Кенії. Ця поїздка стала для нього справжнім випробуванням. Пілот літака, на борту якого був актор із родиною, знепритомнів, тож Аткинсон узяв на себе управління

повітряним судном. Звичайно, комедіант не мав якихось навичок, а просто покладався на успіх.

В останні роки актора не так часто можна застати на великому екрані — все-таки вік бере своє. У це важко повірити, але видатному британському актору та пародисту Роуену Аткинсону виповнилося 70 років. До того ж 7 років тому він утретє став батьком і тепер вирішив більше часу приділяти сім'ї. Проте у найближчому майбутньому на нас чекає триумфальне повернення комедіанта до кінотеатрів. Стало відомо, що у виробництві перебувають одразу дві картини за участю Аткинсона — четверта частина «Джонні Інґліша» та новий повнометражний фільм про Містера Біна. ■

КРОСВОРД ВІД МАЛАНКИ №3

По горизонталі: 3. Одна з найдавніших держав Стародавнього Світу. 6. Тренувальний двобій у боксі. 7. Столиця Калмикії. 9. Індійський трактат про мистецтво кохання. 11. Сленгова назва лікарів. 13. Десять тисяч у давньоруському війську. 14. Біблійний персонаж, перший єврейський цар. 16. Сорт червоного сухого вина. 17. Великосвітська звана вечірка. 19. Грузинська національна валюта. 20. Одна з основоположних категорій китайської філософії, що означає «шлях», «метод», «принцип». 22. Почуття, з яким мітрополит Іларіон порівнював християнство, протиставляючи його єврейському «закону». 25. «Одна гора високая, а ... — низька. Одна миля далекая, а ... — близько» (народна пісня). 26. Доплата з державного бюджету на підтримку галузі. 27. Будівля, де розташовувався орган міського самоврядування у низці європейських країн.

доду. 6. Шматочки непрозорого скла для мозаїки. 8. Порядок, гармонія, злагода. 10. Готель у середньовічній Європі, де можна було і поїсти, і переночувати. 12. Морська риба, яка смакує засолоною. 15. Перша назва саркофагу над зруйнованим 4-м енергоблоком Чорнобильської АЕС. 17. Список побажань від актора чи співака, який їде на гастролі, до приймаючої сторони. 18. Представник одного з фіно-угорських народів Росії. 21. «Два кольори мої, два кольори. ... на полотні, в душі моїй ...» (пісня). 23. Кришка в льосі, яка закриває вхід. 24. Додаток до назв багатьох топонімів, який вказує, що тут побувало виробництво скла.

Кросворд №2 від 15 січня

С	Т	А	Д	І	О	Н	М	І	Р	К	А
Е	В	У	С	Е	Р	А	І	Т			
К	А	Г	Л	А	Б	Г	У	С	К	А	
В	У	С	Е	Р	А	І	Т	К			
О	М	С	Ь	К	С	Д	Р	А	М	А	
Й	Т										
Я	Г	О	Д	А	Н	О	Р	К	А		
І	О	Т	А	Т	У						
С	Л	У	Г	А	І	Н	Е	В	І	Д	
И	Г	Т	У	М	Б	А	І	И			
Ф	О	Н	Д	Ю	О	С	М	О	Р	Ж	
О	І	Р	Е	Т	К	Л	Л	А			
Н	О	В	А	К	І	Л	А	Р	І	О	Н

По вертикалі: 1. Хвороба очей, помутніння кришталика ока. 2. «Можна все на світі вибрати, ... Вибрати не можна тільки Батьківщину» (Василь Симоненко). 3. Лісник, який опікується тваринами. 4. Місце, де стоять вулики для бджіл. 5. Інша назва медичного препарату трама-

ПРИКОЛИ

— Чому ти п'єш горілку через соломинку?
— Лікар порадив триматися подалі від чарки.

— Сусідка сусідці:
— Щось у мене все болить: руки, ноги і все тіло.
— А от люди говорять, що тебе з Василем на сіниці бачили, а з Миколою в житті.
— І що за люди! Один орган здоровий залишився, а вони вже заздять.

Вчасно пропиті гроші — найкращий захист від інфляції.

Маленька дівчинка каже касир-

ці магазину:
— Ви вчора помилилися на 100 гривень, коли давали мені здачу!
— Але ти повинна була відразу ж тоді й сказати про це, а зараз уже пізно.
— Ну добре, тоді я залишу їх собі.

У барі сумний чоловік замовляє чарку за чаркою. Бармен не витримує і питає:
— Що сталося?
— Із дружиною посварився, вона обіцяла місяць зі мною не розмовляти.
— Уявляю, як тобі погано.
— І не кажіть, сьогодні останній день.

ПОГОДА

23—24 січня за прогнозами синоптиків

Київ: хмарно, без опадів. Вітер південно-західний, 1-2 м/с. Температура вночі +1...+2, удень +2...+3. Післязавтра вночі 0...+2, удень +3...+4.

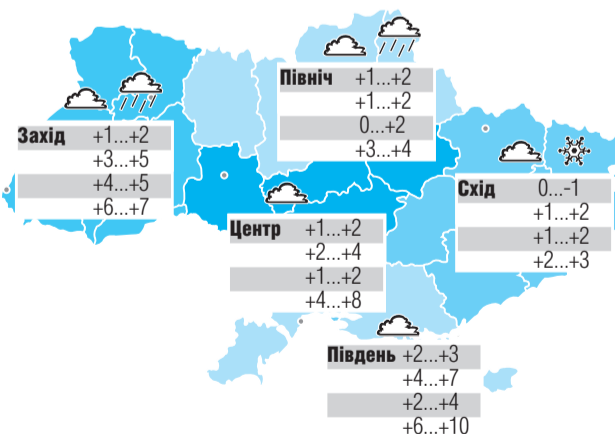
Курорти Карпат: хмарно, невеликий дощ.

Славське: вночі -1...-2, удень 0...+1.

Яремче: вночі 0...+1, удень +1...+3.

Міжгір'я: вночі -1...-2, удень -2...-3.

Рахів: уночі -2...-3, удень +1...+3.

Передплатні індекси: 60970

Наша адреса:

03057, Київ, пр. Берестейський, 50

Електронна пошта редакції:

ukr.moloda@ukr.net

Рекламне бюро:

reklama-umoloda@ukr.net

Відділ реалізації:

0935171202

sale_umoloda@ukr.net

«УМ» в інтернеті: <http://www.umoloda.kyiv.ua>

Відділи:

економіки — wagner@ukr.net

культури, історії, суспільних проблем —

vsamchenko@i.ua

Україна молода

Редактор Михайло Дорошенко

Засновник і видавець —

ПП «Україна молода»

Свідоцтво про реєстрацію:

КВ №3386 від 29.08.98

© Дорошенко М.І., 2013

При використанні наших публікацій посилання на «УМ» обов'язкове.

Рукописи не рецензуються і не повертаються.

Відповідальність за зміст реклами несе рекламодавець.

Комерційні публікації виходять під рубриками:

«Український виробник», «Позиція», «Банківська справа», «Фінансова експертиза», «Здоровенькі були», «Це — працює!», «Знайомтеся — новинка», «Партнерство», «Програми», «Проекти», «Альма-матер», «Продукт», «Протистояння», «Вітасмо», «Любов і шана».

Матеріали із позначкою © друкуються на правах реклами

Газета друкується

у видавничстві:

«МЕГА-ПОЛІГРАФ» — у Києві

Зам. 3009003

Верстка та виготовлення

фотоформ —

комп'ютерний центр

редакції «УМ»,

Газета виходить

щосереди

Тираж 58168